

Ελαιόλαδο: Πρώθηση ποιότητας μέσω συγκέντρωσης και τυποποίησης

- Η Ελλάδα είναι η τρίτη μεγαλύτερη παραγωγός ελαιολάδου (13% της παγκόσμιας παραγωγής τη δεκαετία του 2000) μετά την Ισπανία (40%) και την Ιταλία (22%). Παράλληλα, η Ελλάδα υπερέρχει σε όρους ποιότητας (τα ¾ της ελληνικής παραγωγής είναι εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο, έναντι 45% της ιταλικής και 30% της ισπανικής).
- Παρά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και την αύξηση της διεθνούς ζήτησης (κυρίως λόγω της αυξημένης ζήτησης στις νέες αγορές κατά 19% την τελευταία δεκαετία καθώς γίνεται όλο και περισσότερο γνωστή η διατροφική αξία του ελαιολάδου), η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα τα προηγούμενα χρόνια ήταν σε μεγάλο βαθμό αρνητική:
  - ✓ Ο όγκος των εξαγωγών περιορίζεται διαχρονικά με αποτέλεσμα το μερίδιο της Ελλάδας στην διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου να έχει περιοριστεί στο 3% τη δεκαετία του 2000 από 4% τη δεκαετία του 1990.
  - ✓ Μόνο το 20% της παραγωγής φθάνει στο στάδιο τυποποίησης, με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι της τάξης του ½ για την Ισπανία και ¾ για την Ιταλία.
- Οι Έλληνες παραγωγοί δεν κατάφεραν να εκμεταλλευτούν τη διεθνή δυναμική του κλάδου, κυρίως λόγω διαρθρωτικών παραγόντων:
  - ✓ Το κόστος ελαιοπαραγωγής είναι υψηλό στην Ελλάδα (€0,65/κιλό ελιών έναντι €0,6/κιλό στην Ιταλία και €0,55/κιλό στην Ισπανία), κυρίως λόγω της ύπαρξης μικρών εκτάσεων παραγωγής και της χαμηλής παραγωγικότητας εργασίας.
  - ✓ Η πλειοψηφία των ελαιοτριβείων στην Ελλάδα είναι μικρά και παλιότερης τεχνολογίας σε σχέση με της Ισπανίας, με αποτέλεσμα το κόστος να είναι υψηλό (€0,19/κιλό ελαιολάδου έναντι €0,16/κιλό στα νέας τεχνολογίας). Στην Ιταλία τα ελαιοτριβεία, αν και είναι κυρίως μικρά, είναι σε κάποιο βαθμό καθετοποιημένα (με το στάδιο παραγωγής).
  - ✓ Ο κατακερματισμός των συνεταιρισμών δυσχεραίνει τον έλεγχο ποιότητας και την προώθηση premium προϊόντων.
  - ✓ Το μικρό μέγεθος των εταιρειών τυποποίησης (με κύκλο εργασιών €0,5 εκατ. έναντι €1,5 εκατ. στην Ιταλία) δεν επιτρέπει την αποτελεσματική προώθηση αναγνωρισμων brands.
- Αν και την επόμενη πενταετία αναμένεται ανοδική ζήτηση (με μέσο ετήσιο ρυθμό 3% και 5% για τις νέες αγορές) και τιμές (€2,6/κιλό το 2015 από €2/κιλό τη διετία 2009-2010), ο σταδιακός περιορισμός των κονδυλίων της ΚΑΠ για το ελληνικό ελαιόλαδο (€420 εκατ. το 2020 από €550 εκατ. σήμερα) εκτιμάται ότι θα περιορίσει την παραγωγή κοντά στους 340.000 τόνους το 2015 και λίγο πάνω από 300.000 τόνους το 2020, από 360.000 τόνους το 2010 (λόγω ζημιωγόνων αποτελεσμάτων σε μικρές εκτάσεις με χαμηλές αποδόσεις).
- Η ευνοϊκή διεθνής συγκυρία και η ποιοτική υπεροχή του ελληνικού ελαιολάδου μπορούν να οδηγήσουν σε ανάπτυξη τον κλάδο μεσοπρόθεσμα. Για να υλοποιηθεί, ωστόσο, αυτή η δυνατότητα απαιτούνται διαρθρωτικές μεταβολές: (i) περιορισμός του κόστους παραγωγής, κυρίως μέσω συγκέντρωσης σε όλα τα στάδια παραγωγής και εισαγωγής νέων τεχνολογιών στα ισπανικά πρότυπα και (ii) αύξηση του μεριδίου παραγωγής που τυποποιείται, κυρίως μέσω συγκέντρωσης στους κλάδους των ελαιοτριβείων και των συνεταιρισμών, προώθησης ελέγχου ποιότητας και πολιτικών περιορισμού της φοροδιαφυγής. Η συνεπακόλουθη μεγέθυνση των ελληνικών εταιρειών τυποποίησης θα επέτρεπε την κατάκτηση μεγαλύτερου μεριδίου στη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου, η οποία προσφέρει και την υψηλότερη υπεραξία (περίπου €1/κιλό, δηλαδή η τιμή είναι υψηλότερη κατά 50%).

Διεύθυνση Στρατηγικής και Οικονομικής Ανάλυσης

Αιόλου 86, 10232 Αθήνα, Ελλάδα

<http://www.nbg.gr/Ανακοινώσεις-Εκδόσεις/Δημοσιεύματα-Εκδόσεις/Κλαδικές Μελέτες>

Παύλος Μυλωνάς
Οικονομικός Σύμβουλος
του Ομίλου της
Εθνικής Τράπεζας της
Ελλάδος
(+30210) 334 1521,
e-mail: pmylonas@nbg.gr

Φραγκίσκα Βουμβάκη,
(+30210) 334 1549,
e-mail: fvoumv@nbg.gr

Μαρία Σάββα,
(+30210) 334 1646,
e-mail: sava.maria@nbg.gr

Αθανασία Κουτούζου,
(+30210) 334 1528,
e-mail: koutouzou.ath@nbg.gr

Το ελαιόλαδο αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ελληνικής οικονομίας καθώς καλύπτει το 11% της συνολικής αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα σε όρους αξίας (έναντι 2% στην Ευρώπη). Ειδικότερα, η Ελλάδα είναι η τρίτη μεγαλύτερη παραγωγός ελαιολάδου (μετά την Ισπανία και την Ιταλία), με παραγωγή της τάξης των 370 χιλιάδων τόνων το 2009, η οποία αντιστοιχεί σε αξία της τάξης των €800 εκατ., συνεισφέροντας έτσι το 0,3% του ΑΕΠ (έναντι 0,2% του ΑΕΠ για τον ισπανικό κλάδο και 0,1% για τον ιταλικό).

Επιπλέον, η παραγωγή ελαιολάδου αποτελεί έναν κλάδο με σημαντική δυναμική διεθνώς τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, η αύξηση της παγκόσμιας κατανάλωσης ελαιολάδου κατά 50% την τελευταία εικοσαετία απορροφήθηκε σε μεγάλο βαθμό (της τάξης των ¾) από τη μεγαλύτερη διείσδυσή του σε μη παραδοσιακές αγορές, οι οποίες σημειώνουν ακόμα χαμηλά επίπεδα κατά κεφαλήν κατανάλωσης ελαιολάδου συγκριτικά με τις βασικές χώρες ελαιοπαραγωγούς. Η άνω τάση οφείλεται κυρίως στη διάχυση της πληροφόρησης για τη διατροφική αξία του ελαιολάδου. Σε κάθε περίπτωση, το μεγαλύτερο κομμάτι της παραγωγής αλλά και της κατανάλωσης ελαιολάδου ακόμα συγκεντρώνεται στην Ευρώπη (76% και 70%, αντίστοιχα). Τρεις ευρωπαϊκές χώρες (Ισπανία, Ιταλία και Ελλάδα) συγκεντρώνουν τα ¾ της παγκόσμιας παραγωγής και απορροφούν άνω του ½ της κατανάλωσης.

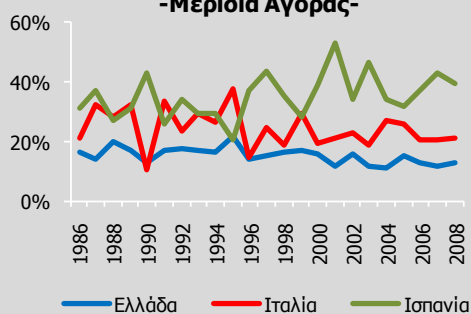
Ωστόσο, σε αντίθεση με τους Ισπανούς και σε μικρότερο βαθμό τους Ιταλούς, οι Έλληνες παραγωγοί δεν έχουν εκμεταλλευτεί επαρκώς αυτή τη διεθνή δυναμική. Το μερίδιο της Ελλάδας στην παραγωγή έχει περιοριστεί στο 13% τη δεκαετία του 2000 από 17% τη δεκαετία του 1990. Η ελληνική παραγωγή έμεινε σχετικά στάσιμη τις δύο τελευταίες δεκαετίες, σε αντίθεση με την ισπανική η οποία σχεδόν διπλασιάστηκε, φθάνοντας στους 1,3 εκατ. τόνους το 2009 (από 0,75 εκατ. τόνους την περίοδο 1990-1999) και ως εκ τούτου το μερίδιό της Ισπανίας προσέγγισε το 40% (από 33% την περίοδο 1990-1999). Αντίστοιχη με την Ελλάδα είναι και η περίπτωση της Ιταλίας, όπου η αύξηση της παραγωγής ήταν χαμηλότερη από εκείνη της Ισπανίας, με αποτέλεσμα να συγκεντρώνει μερίδιο αγοράς 22% στο διάστημα 2000-2009 (από 25% την περίοδο 1990-1999). Ωστόσο, οι Ιταλοί παραγωγοί κατάφεραν να διπλασιάσουν τις εξαγωγές ελαιολάδου υψηλής προστιθέμενης αξίας (τυποποιημένου) τη δεκαετία του 2000 σε σχέση τη δεκαετία του 1990 (έναντι αύξησης 25% για την Ελλάδα).

Μερίδιο Ελαιόλαδου στην Αξία της Αγροτικής Παραγωγής

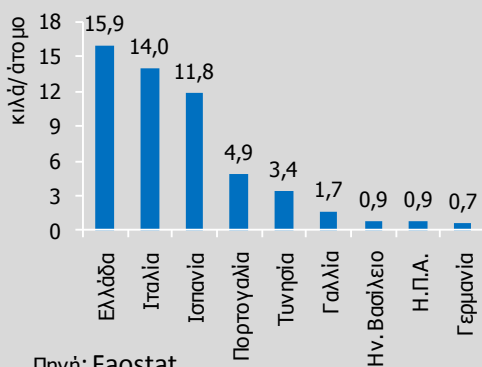
Πηγή: Eurostat

Παγκόσμια Παραγωγή Ελαιόλαδου - Μεριδία Αγοράς -

Πηγή: Faostat

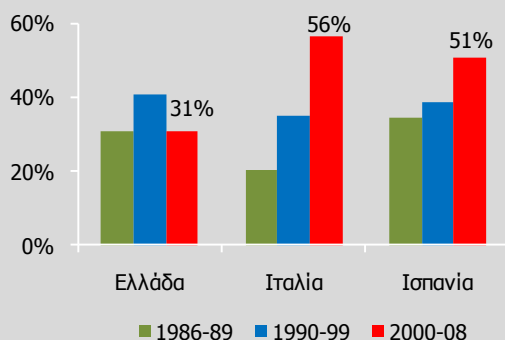
Κατά Κεφαλήν Κατανάλωση Ελαιόλαδου 2007

Ελληνική κατά κεφαλήν Κατανάλωση Ελαιόλαδου

Εξωστρέφεια: Εξαγωγές/Παραγωγή

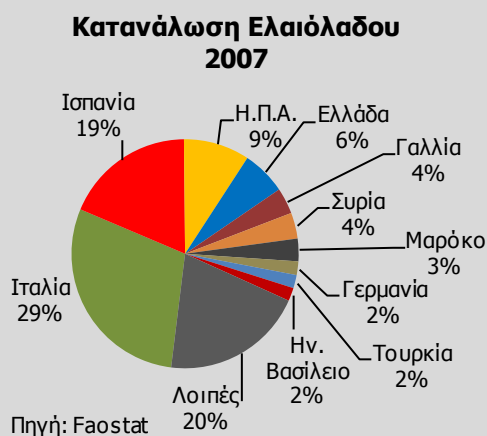
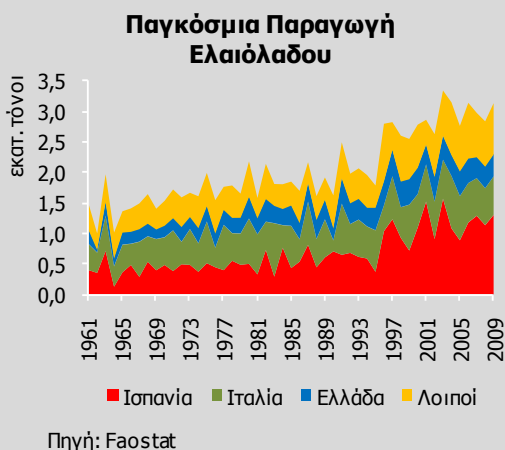

Όσον αφορά την εσωτερική ζήτηση, τα 2/3 της ελληνικής παραγωγής καταναλώνονται εγχωρίως, καθώς η Ελλάδα πραγματοποιεί την υψηλότερη κατά κεφαλήν κατανάλωση ελαιολάδου διεθνώς (16 κιλά ετησίως ανά άτομο). Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σταδιακή υποκατάσταση του ελαιολάδου με λοιπά φυτικά έλαια (καταλαμβάνουν το 40% της συνολικής κατανάλωσης φυτικών ελαίων το 2007, από 15% το 1980), η οποία οδηγεί σε πτώση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης ελαιολάδου στην Ελλάδα (στα 16 κιλά/άτομο το 2007, από 20 κιλά/άτομο το 1980). Αντίθετα, ανοδική είναι η πορεία της κατά κεφαλήν κατανάλωσης ελαιολάδου στην Ισπανία, όπου καταναλώνονται 12 κιλά/άτομο το 2007 (από 9,5 κιλά/άτομο το 1980), καθώς και στην Ιταλία με 14 κιλά/άτομο το 2007 (από 10,5 κιλά/άτομο το 1980). Πέρα από αυτό, πιο σημαντικό είναι ότι η κατανάλωση στην Ελλάδα γίνεται κατά κύριο λόγο σε χύμα μορφή (σε ποσοστό 75%), ενώ στην Ιταλία και την Ισπανία γίνεται κατά κύριο λόγο σε τυποποιημένη μορφή (με το ποσοστό της χύμα κατανάλωσης να είναι 1/3 στην Ιταλία και 1/2 στην Ισπανία).

Παράλληλα με την εσωτερική ζήτηση, η Ελλάδα φαίνεται να σημειώνει απώλειες και από την πλευρά των εξαγωγών. Συγκεκριμένα, οι ελληνικές εξαγωγές ελαιολάδου μειώνονται την τελευταία δεκαετία, τόσο σε όγκο, όσο και ως ποσοστό της παραγωγής (σε 31% στο διάστημα 2000-2008 από 41% στο διάστημα 1990-1999). Αντίθετα οι ανταγωνίστριες χώρες αυξάνουν την εξωστρέφειά τους στο ίδιο διάστημα, που φτάνει το 51% της παραγωγής για την Ισπανία (από 39% στο διάστημα 1990-1999) και στο 56% της παραγωγής για την Ιταλία (από 35% στο διάστημα 1990-1999). Σημειώνουμε ότι το ποσοστό εξαγωγών της Ιταλίας στηρίζεται σημαντικά από εισαγωγές χύμα ελαιολάδου από Ελλάδα και Ισπανία (δείτε παρακάτω). Τέλος, είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε η αύξηση της ζήτησης, ειδικά από τρίτες χώρες, αφορά σχεδόν εξολοκλήρου τυποποιημένο ελαιόλαδο – στο οποίο η Ελλάδα υστερεί τόσο σε όρους παραγωγής όσο και σε όρους εξαγωγών (20% της παραγωγής και 1/4 των εξαγωγών, σε σχέση με 3/4¹ και 97% αντίστοιχα για την Ιταλία, και 1/2 και 55% αντίστοιχα για την Ισπανία).

Στην ανάλυση που ακολουθεί, θα περιγράψουμε την κατάσταση που επικρατεί στη διεθνή αγορά και τις ανακατατάξεις που

¹ Καθώς η Ιταλία δεν είναι αυτάρκης, το ποσοστό τυποποίησης υπολογίζεται βάσει διαθέσιμης ποσότητας (παραγωγή και εισαγωγές).

πραγματοποιούνται. Στη συνέχεια, θα διερευνήσουμε τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού κλάδου σε σύγκριση με τις άλλες βασικές χώρες ελαιοπαραγωγούς. Λαμβάνοντας υπόψη τη συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση, την αναθεώρηση της ΚΑΠ και τις νέες ισορροπίες στο εμπορικό τρίγωνο Ιταλίας-Ισπανίας-Ελλάδας, εκτιμάμε την πορεία του κλάδου διεθνώς και στην Ελλάδα για την επόμενη πενταετία. Μεσοπρόθεσμα, τα συρρικνωμένα κονδύλια της ΕΕ, το πλεονέκτημα κόστους της Ισπανίας και η κυριαρχία της Ιταλίας στη διανομή, καθιστούν μονόδρομο την προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του ελληνικού ελαιολάδου από πλευράς ποιότητας, μέσω μεταβολών στον τρόπο λειτουργίας του κλάδου. Απώτερος στόχος είναι η διείσδυση στις διεθνείς αγορές, κυρίως μέσω στρατηγικών branding κατά τα ιταλικά πρότυπα.

1. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΓΟΡΑ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

Η παγκόσμια παραγωγή ελαιολάδου καλύπτεται κυρίως από τρεις χώρες ...

Η διεθνής ελαιοπαραγωγή χαρακτηρίζεται από διαχρονικά ανοδική τάση, η οποία γίνεται περισσότερο αισθητή την τελευταία δεκαετία, φθάνοντας τα 3,1 εκατ. τόνους το 2009, επίπεδο υψηλότερο κατά 60% σε σχέση με το 1990 (Σημειώνεται ότι όλα τα στοιχεία για το 1990 αφορούν τον μέσο όρο του διαστήματος 1989-1991, λόγω έντονης μεταβλητότητας κατά τη συγκεκριμένη περίοδο). Οι χώρες ελαιοπαραγωγοί είναι κατά κύριο λόγο συγκεντρωμένες στην περιοχή της Μεσογείου, καθώς το κλίμα ευνοεί το συγκεκριμένο τύπο καλλιέργειας. Ειδικότερα, τα $\frac{3}{4}$ της διεθνούς παραγωγής πραγματοποιούνται από τρεις χώρες: την Ισπανία (41%), την Ιταλία (20%) και την Ελλάδα (12%).

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, η Ισπανία εντατικοποίησε σε μεγάλο βαθμό την παραγωγή ελιάς, επιτυγχάνοντας έτσι μια εκτίναξη της παραγωγής της κοντά στους 1,3 εκατ. τόνους το 2009, επίπεδο διπλάσιο έναντι του 1990. Αξιοσημείωτη είναι και η άνοδος της παραγωγής των λοιπών χωρών κατά 70% για την ίδια περίοδο – αντικατοπτρίζοντας κυρίως την αύξηση της παραγωγής στη Συρία, την Τουρκία και το Μαρόκο – αυξάνοντας το μερίδιο αγοράς τους από 9% στο 15%. Ωστόσο, την εκρηκτική αυτή αύξηση παραγωγής δεν ακολούθησαν οι άλλες δύο βασικές χώρες ελαιοπαραγωγοί, καθώς η παραγωγή την τελευταία 20ετία αυξήθηκε μόνο κατά 15% στην Ιταλία (630 χιλ. τόνοι το 2009 από 540 χιλ. τόνους το 1990) και κατά 12% στην Ελλάδα (370 χιλ. τόνοι το 2009 από 330 χιλ. τόνους το 1990).

...οι οποίες απορροφούν μεγάλο μέρος της κατανάλωσης, το οποίο ωστόσο βαίνει μειούμενο

Η παραγωγή αυτή απορροφάται ουσιαστικά από 3 αγορές: (i) τις εγχώριες αγορές τυποποιημένου ελαιολάδου (1 εκατ. τόνοι), (ii) τις εγχώριες αγορές χύμα ελαιολάδου (0,8 εκατ. τόνοι) και (iii) τη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου (1 εκατ. τόνοι) – με την τελευταία αγορά να προσφέρει την υψηλότερη προστιθέμενη αξία. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι εξαγωγές τυποποιημένου ελαιολάδου το 1990 ήταν 0,3 εκατ. τόνοι – περίπου το ¼ του σημερινού επιπέδου. Πέρα από αυτές τις τρεις βασικές αγορές, σημειώνεται ότι υπάρχει και η διεθνής αγορά χύμα ελαιολάδου (0,4 εκατ. τόνοι), που όμως δεν απευθύνεται σε τελικούς καταναλωτές αλλά σε τυποποιητές (κυρίως στην Ιταλία), ενώ παραγωγή της τάξης των 0,3 εκατ. τόνων αφορά λοιπές χρήσεις ελαιολάδου εκτός τροφίμων (π.χ. παρασκευή σαπουνιών και λοιπών καλλυντικών και φαρμακευτικών προϊόντων).

Βασικά Μεγέθη Αγοράς Ελαιόλαδου

εκατ. τόνοι	3 βασικές παραγωγές		Λοιπές		Σύνολο	
	1990	2009	1990	2009	1990	2009
Παραγωγή	1,52	2,30	0,50	0,84	2,02	3,14
Κατανάλωση	1,45	1,70	0,58	1,34	2,03	3,04
- Τυποποιημένο	0,71	0,80	0,43	1,16	1,15	1,97
- Χύμα	0,59	0,64	0,10	0,11	0,70	0,75
- Λοιπές Χρήσεις	0,15	0,25	0,04	0,07	0,19	0,32
Εξαγωγές Τυποποιημένου*	0,23	0,74	0,07	0,30	0,29	1,04

* Οι εξαγωγές τυποποιημένου ελαιολάδου έχουν ήδη συμπεριληφθεί στη συνολική κατανάλωση.

Πηγή: Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Τρεις Βασικές Χώρες Ελαιοπαραγωγής

εκατ. τόνοι	Ισπανία		Ιταλία		Ελλάδα	
	1990	2009	1990	2009	1990	2009
Παραγωγή	0,65	1,30	0,54	0,63	0,33	0,37
Εγχώρια Κατανάλωση	0,44	0,63	0,74	0,83	0,26	0,24
- Τυποποιημένο	0,21	0,27	0,45	0,50	0,04	0,04
- Χύμα	0,21	0,27	0,24	0,27	0,13	0,11
- Λοιπές Χρήσεις	0,02	0,10	0,05	0,06	0,09	0,09
Εξαγωγές	0,26	0,72	0,13	0,33	0,11	0,11
- Τυποποιημένο	0,11	0,40	0,11	0,32	0,01	0,03
- Χύμα	0,15	0,32	0,02	0,01	0,10	0,08

Πηγή: Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

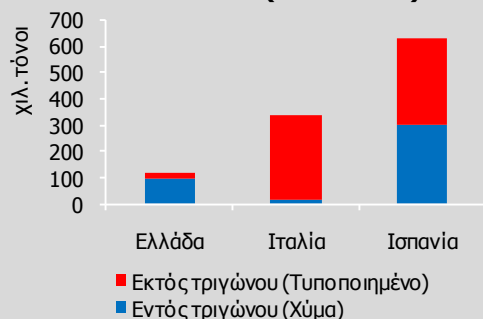
Στις τρεις βασικές παραγωγούς αντιστοιχεί περισσότερο από το ½ της κατανάλωσης. Η προτίμηση των συγκεκριμένων χωρών στο ελαιόλαδο γίνεται αισθητή μέσω της υψηλής κατά κεφαλήν κατανάλωσης της τάξης των 15 κιλών ετησίως, έναντι 3,8 κιλών κατά μέσο όρο στην Ευρώπη και μόλις 0,5 κιλών σε διεθνές επίπεδο. Στις λοιπές χώρες οι καταναλωτές δεν είναι εξοικειωμένοι με το ελαιόλαδο, το οποίο υποκαθίσταται με άλλες μορφές φυτικών ελαίων (κυρίως σογιέλαιο και ηλιέλαιο). Αν και τα έλαια αυτά πωλούνται σε λιγότερο από το ¼ της τιμής του ελαιολάδου, δεν έχουν την ίδια ευεργετική επίδραση στην υγεία (δείτε Πλαίσιο 1). Η βασικότερη καταναλώτρια χώρα εκτός Μεσογείου είναι οι Η.Π.Α. με ετήσια κατανάλωση 260 χιλ. τόνων (μερίδιο της τάξης του 10% της παγκόσμιας κατανάλωσης).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η αύξηση της ζήτησης για ελαιόλαδο είναι πολύ εντονότερη στις χώρες μη-ελαιοπαραγωγούς – ενδεικτικό κάποιου βαθμού κορεσμού που παρατηρείται στις τρεις βασικές χώρες ελαιοπαραγωγούς. Συγκεκριμένα, η ζήτηση στις χώρες εκτός των τριών μεγαλύτερων παραγωγών αυξήθηκε κατά 34% κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, 80% τη δεκαετία του 1990 και 19% τη δεκαετία του 2000 (τα αντίστοιχα ποσοστά για τις 3 βασικές χώρες ελαιοπαραγωγούς ήταν 13%, 3% και 5%).

Οι εξαγωγές έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια...

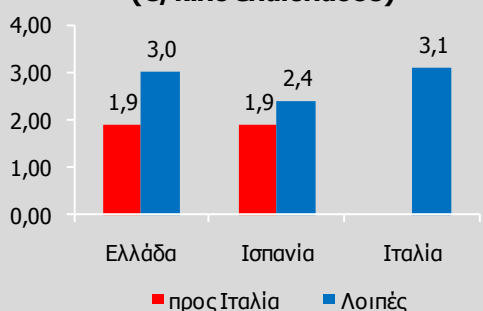
Αντίστοιχα με την πορεία της παγκόσμιας κατανάλωσης ελαιολάδου,

Εξαγωγές Βασικών Παραγωγών Ελαιόλαδου (2000-2010)

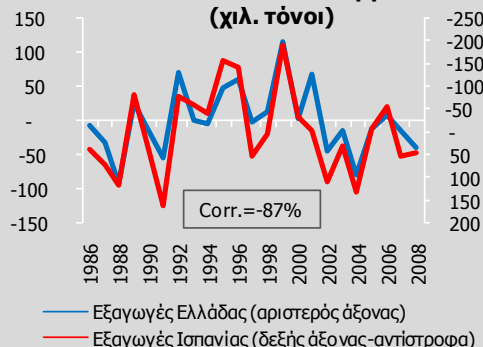
Πηγή: Faostat, Eurostat

Τιμές Εξαγωγών 2010 (€/κιλό ελαιόλαδου)

Πηγή: Eurostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Ελλάδα - Κυκλικό κομμάτι (χιλ. τόνοι)

Πηγή: Faostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

οι συνολικές εξαγωγές διπλασιάστηκαν την τελευταία εικοσαετία (από 0,7 σε 1,4 εκατ. τόνους), με βασική πηγή ανάπτυξης την ισπανική αγορά (καλύπτει σχεδόν το 1/2 της αύξησης των παγκόσμιων εξαγωγών). Ειδικότερα, εκτός από βασική χώρα παραγωγός, η Ισπανία είναι και ο κύριος εξαγωγέας ελαιόλαδου, εξαγοντας σχεδόν το 60% της εγχώριας παραγωγής της, με αποτέλεσμα να καταλαμβάνει το 48% των συνολικών εξαγωγών των 1,4 εκατ. τόνων (από 37% το 1990). Ακολουθούν η Ιταλία (23% των εξαγωγών), η Τυνησία και η Ελλάδα. Σημειώνουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών εξαγωγών ελαιόλαδου αφορά τυποποιημένο ελαιόλαδο.

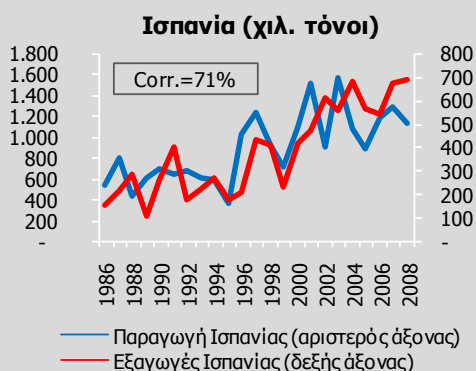
... αντικατοπτρίζοντας την αυξημένη διακίνηση χύμα ελαιόλαδου εντός του εμπορικού τριγώνου Ισπανίας-Ιταλίας-Ελλάδας...

Οι τρεις βασικές χώρες παραγωγί ελαιόλαδου εξήγαγαν προς τρίτες χώρες αθροιστικά περίπου 740 χιλ. τόνους το 2009 (από 230 χιλ. το 1990). Παράλληλα, εντός του εμπορικού τριγώνου που έχουν σχηματίσει αυτές οι χώρες, εξήχθησαν σε χύμα μορφή (κυρίως προς Ιταλία) άλλοι 400 χιλ. τόνοι το 2009 (από 270 χιλ. τόνους το 1990). Συγκεκριμένα, τα 2/3 των ελληνικών εξαγωγών καθώς και το 40% των ισπανικών εξαγωγών κατευθύνονται στην Ιταλία.

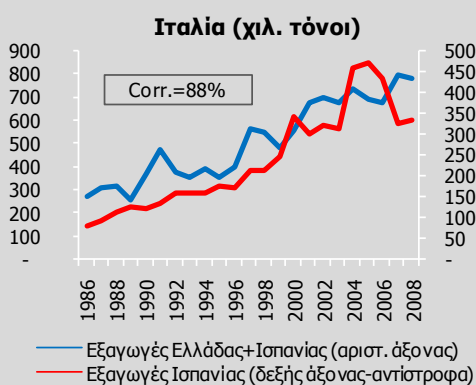
Από τα παραπάνω συνάγεται ότι περίπου το 1/2 των εξαγωγών των χωρών του τριγώνου γίνονται με λάδι από άλλη χώρα του τριγώνου – κατάσταση που οφείλεται κυρίως στην Ιταλία, η οποία εκμεταλλεύεται το διεθνές brand name και τα οργανωμένα δίκτυα προώθησης που έχει. Είναι εντυπωσιακό ότι οι εισαγωγές ελαιόλαδου σε χύμα μορφή της Ιταλίας υπερβαίνουν το σύνολο των εξαγωγών της, που αφορούν κυρίως τυποποιημένο ελαιόλαδο. Σημειώνουμε ότι η Ελλάδα και η Ισπανία εξαγουν στην Ιταλία σε τιμές κοντά στα €2/κιλό, η οποία στη συνέχεια εξαγει σε τιμές της τάξης των €3/κιλό – ενδεικτικό ότι η Ιταλία καρπώνεται υπεραξία τουλάχιστον €1/κιλό.

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό του εμπορικού τριγώνου αυτών των χωρών είναι η σημαντική αλληλεξάρτηση που τις χαρακτηρίζει. Συγκεκριμένα, παρατηρούνται δύο τάσεις:

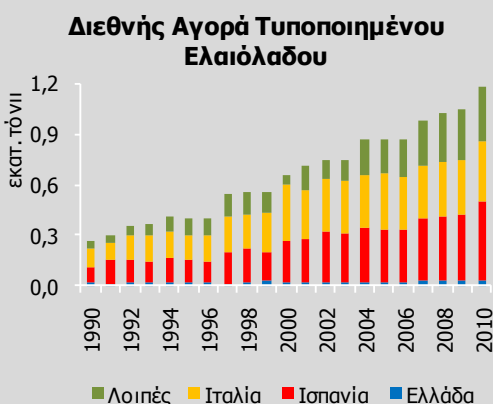
- Το κυκλικό κομμάτι των ισπανικών και των ελληνικών εξαγωγών χαρακτηρίζονται από έντονη αρνητική συσχέτιση (με συντελεστή 87%), με τις ισπανικές εξαγωγές να κυριαρχούν. Συγκεκριμένα, οι ισπανικές εξαγωγές επηρεάζονται σημαντικά από το επίπεδο εγχώριας

Πηγή: Faostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Πηγή: Faostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Πηγή: Faostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

παραγωγής (με συντελεστή συσχέτισης 71%). Αντίθετα, οι ελληνικές εξαγωγές δεν επηρεάζονται σημαντικά από το επίπεδο εγχώριας παραγωγής (με συντελεστή συσχέτισης 22%). Συνεπώς, το επίπεδο παραγωγής στην Ισπανία φαίνεται να είναι ο κρίσιμος παράγοντας που καθορίζει τις εξαγωγικές ροές τόσο της Ισπανίας όσο και της Ελλάδας. Με άλλα λόγια, η διεθνής (κυρίως η ιταλική) ζήτηση φαίνεται να καλύπτεται πρώτα από το ισπανικό ελαιόλαδο και μετά να στρέφεται στο ελληνικό. Η συμπεριφορά αυτή εν μέρει ερμηνεύεται από το γεγονός ότι μεγάλες ιταλικές εταιρείες τυποποίησης ελαιολάδου ανήκουν σε ισπανικές πολυεθνικές (δείτε σελίδα 21).

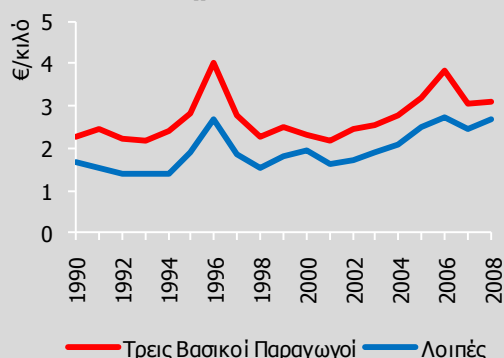
- Παράλληλα, και η Ιταλία φαίνεται να επηρεάζεται από τις εξελίξεις στις άλλες δύο χώρες του τριγώνου. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές της δεν εξαρτώνται τόσο πολύ από την εγχώρια παραγωγή της (με συντελεστή συσχέτισης 45%) όσο από τις εξαγωγές Ισπανίας και Ελλάδας αθροιστικά (με συντελεστή συσχέτισης 88%). Στην πραγματικότητα, καθώς η παραγωγή ελαιολάδου της Ιταλίας δεν αρκεί για να καλύψει ούτε καν την εγχώρια κατανάλωση, οι εξαγωγές της εξαρτώνται από τις εισαγωγές χύμα ελαιολάδου από τις άλλες δύο χώρες του τριγώνου.

Ένα κύριο συμπέρασμα που προκύπτει από τα παραπάνω είναι η καίρια σημασία της ισπανικής παραγωγής για το εμπόριο των τριών αυτών χωρών. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι το τρίγωνο δεν είναι αυτάρκες. Καθώς η παραγωγή των 3 χωρών δε φθάνει για να καλύψει την εσωτερική κατανάλωση και τις εξαγωγές, απαιτείται η εισαγωγή από τρίτες χώρες 150.000-200.000 τόνων ελαιολάδου ετησίως (κυρίως σε χύμα μορφή).

... καθώς και την αυξανόμενη κατανάλωση σε μη παραδοσιακές αγορές

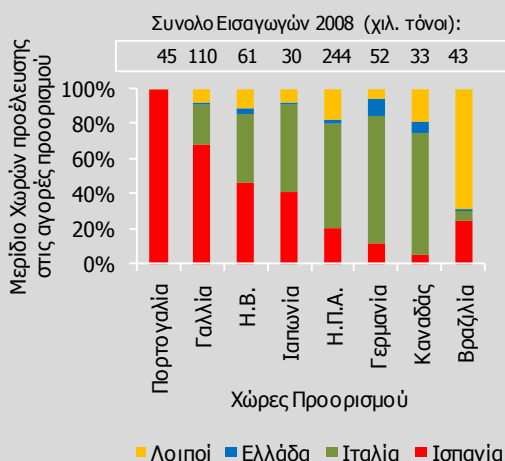
Οι εμπορικές ροές τυποποιημένου ελαιολάδου (της τάξης του 1 εκατ. τόνων) κατευθύνονται κυρίως στους εξής βασικούς (εκτός των παραδοσιακών αγορών) προορισμούς κατανάλωσης: Η.Π.Α., Γαλλία και Γερμανία. Όσον αφορά τις χώρες προέλευσης, η Ισπανία και η Ιταλία είναι ξεκάθαρα κυρίαρχες. Συγκεκριμένα, την τελευταία εικοσαετία οι εξαγωγές τυποποιημένου ελαιολάδου τετραπλασιάστηκαν στην Ισπανία, τριπλασιάστηκαν στην Ιταλία, ενώ αυξήθηκαν κατά 2,5 φορές στην Ελλάδα (μολονότι από πολύ χαμηλή βάση). Έτσι, το 2009 η Ισπανία καλύπτει το 38% της

Τιμές Εξαγωγών Τυποποιημένου Ελαιόλαδου

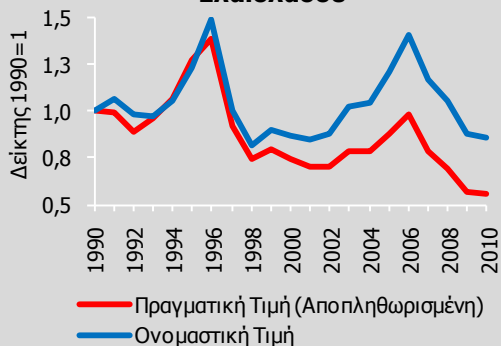
Πηγή: Faostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Βασικές Χώρες Εισαγωγών Τυποποιημένου Ελαιόλαδου

Πηγή: Faostat (2008)

Δείκτης Τιμής Παραγωγού Ελαιόλαδου

* Ως διεθνής τιμή λαμβάνεται ο σταθμισμένος (βάσει παραγωγής) μέσος όρος τιμών παραγωγού των τριών βασικών παραγωγών. Για τα έτη 2009-2011 λαμβάνονται τιμές παραγωγού στις περιοχές Μπάρι (Ιταλία), Χαέν (Ισπανία) και Ηράκλειο/Μεσσηνία (Ελλάδα).

Πηγή: Faostat, Eurostat, IOOC, Υπολογισμοί ΕΤΕ

αγοράς (από 37% το 1990), η Ιταλία το 30% της αγοράς (από 36% το 1990), η Ελλάδα το 3% (από 4% το 1990).

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι λοιπές χώρες ελαιοπαραγωγού κερδίζουν μερίδιο αγοράς στη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιόλαδου την τελευταία εικοσαετία (29% το 2009, από 22% το 1990), καθώς εξήγαγαν 5 φορές περισσότερο τυποποιημένο ελαιόλαδο το 2009 σε σχέση με το 1990). Συγκεκριμένα, το 1/2 περίπου της παγκόσμιας αύξησης προκύπτει από εξαγωγές της Τυνησίας, της Συρίας και της Τουρκίας προς τις Η.Π.Α., ενώ αυξάνονται και οι εξαγωγές προς χώρες της Ασίας και της Αφρικής (Ιράν, Λίβανο, Σαουδική Αραβία) οι οποίες εξοικειώνονται συνεχώς περισσότερο με την κατανάλωση ελαιόλαδου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η διείσδυση των νέων παραγωγών σε αγορές όπως οι Η.Π.Α. αφορά κυρίως τμήματα της αγοράς διαφορετικά από εκείνα που στοχεύουν οι βασικοί παραγωγοί. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι εξαγωγές τυποποιημένου ελαιόλαδου των λοιπών χωρών γίνονται σε τιμή 30% χαμηλότερη από εκείνη των τριών βασικών παραγωγών, γεγονός που αντανάκλα εν μέρει χαμηλότερη ποιότητα και εν μέρει έλλειψη branding. Εντούτοις, είναι προφανές ότι η πιο ελκυστική τιμή ελαιόλαδου αυτών των χωρών προσελκύει νέους καταναλωτές – δυνητικούς πελάτες των παραδοσιακών παραγωγών.

Η στρατηγική προώθησης που ακολουθούν οι τρεις χώρες του τριγώνου είναι διαφορετική. Η Ιταλία (και με λιγότερη επιτυχία η Ελλάδα) στοχεύουν κυρίως στο premium κομμάτι της αγοράς (με μέση τιμή εξαγωγής τυποποιημένου ελαιόλαδου κοντά στα €3,1/κιλό), ενώ η Ισπανία στοχεύει σε πιο μεσαίο κομμάτι της αγοράς (με μέση τιμή εξαγωγής κοντά στα €2,4/κιλό). Όσον αφορά τις βασικές αγορές προορισμού των τριών βασικών παραγωγών, η Ιταλία (όπως και η Ελλάδα) έχει εστιάσει κυρίως στις ΗΠΑ (με μερίδιο αγοράς 60%) και τη Γερμανία (με μερίδιο αγοράς 73%), ενώ η Ισπανία έχει εστιάσει στην Πορτογαλία (με μερίδιο αγοράς σχεδόν 100%) και τη Γαλλία (με μερίδιο αγοράς 70%). Συνεπώς, συνάγεται ότι η εξαγωγική αγορά των αναπτυσσόμενων χωρών έχει κατά κάποιο τρόπο μοιραστεί μεταξύ της Ιταλίας και της Ισπανίας – με την Ελλάδα να προσπαθεί να κερδίσει κάποιο μικρό μερίδιο αγοράς.

Ονομαστική Τιμή Παραγωγού Ελαιόλαδου

	1990*		2009	
	%**	Τιμή (€/κιλό)	%**	Τιμή (€/κιλό)
Ισπανία	46%	2,2	54%	1,8
Ιταλία	33%	2,3	29%	2,0
Ελλάδα	21%	2,2	17%	2,2
Διεθνής Τιμή	100%	2,2	100%	1,9

* Αφορά το διάστημα (1989-1991)

** Η στάθμιση αντιστοιχεί στο μερίδιο κάθε χώρας στην παραγωγή των τριών βασικών παραγωγών.

Πηγή: Faostat, Eurostat, IOOC, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Η σημαντική αύξηση της παραγωγής, κυρίως της ισπανικής, άσκησε καθοδικές πιέσεις στις τιμές

Η αύξηση της προσφοράς τα τελευταία χρόνια (σε συνδυασμό με τις πιέσεις από τις τάσεις συγκέντρωσης των πολυεθνικών βιομηχανιών τροφίμων και των supermarkets) άσκησε περιοριστική επίδραση στις τιμές (€1,9/κιλό το 2009 από €2,3/κιλό κατά μέσο όρο την περίοδο 2000-2008). Σε πιο μακροχρόνια προοπτική, σημειώνουμε ότι η διεθνής ονομαστική τιμή παραγωγού ελαιολάδου κυμαίνεται μεταξύ €2 και €3/κιλό κατά την περίοδο 1990-2010, χαρακτηριζόμενη από κυκλικές διακυμάνσεις. Βασικός προσδιοριστικός παράγοντας της κυκλικής αυτής συμπεριφοράς είναι η μεταβλητότητα της παραγωγής.

Ωστόσο, είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι η τιμή σε όρους πραγματικής αξίας σημειώνει πτωτική τάση κατά την τελευταία εικοσαετία (με μέση ετήσια μείωση 2%). Η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει την ταχύτερη αύξηση της παραγωγής, κυρίως της ισπανικής και δευτερευόντως των τρίτων χωρών (οι οποίες έχουν και χαμηλότερο κόστος παραγωγής).

ΠΛΑΙΣΙΟ 1: ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

Α) ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΜΕΛΕΤΩΝ

Η ευεργετική δράση του ελαιολάδου είναι παγκοσμίως αποδεδειγμένη, καθώς έχει χαμηλή περιεκτικότητα σε κορεσμένα λιπαρά οξέα (που ενοχοποιούνται για καρκινογενέσεις και καρδιαγγειακά νοσήματα) ενώ είναι πλούσιο σε μονοακόρεστα λιπαρά, τα οποία προτιμώνται έναντι των πολυακόρεστων (περιέχονται κυρίως σε άλλα υποκατάστατα έλαια όπως ηλιέλαιο και σογιέλαιο), τα οποία είναι λιγότερο ανθεκτικά και διασπώνται στις υψηλές θερμοκρασίες μαγειρέματος, με πιθανές βλαβερές συνέπειες για την υγεία. Συγκεκριμένα, η κατανάλωση ελαιολάδου λειτουργεί αντιοξειδωτικά για τον ανθρώπινο οργανισμό ενώ παράλληλα ευνοεί το μεταβολισμό της ενδογενούς χοληστερίνης.

Σύμφωνα με ιατρικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί διεθνώς, η κατανάλωση ελαιολάδου έχει αποδειχθεί ότι μειώνει τον κίνδυνο για καρδιαγγειακά νοσήματα, καρκίνο, εγκεφαλικά, υπέρταση, σακχαρώδη διαβήτη και άλλα. Η πρώτη μεγάλη μελέτη ξεκίνησε από τον Ancel Keys λίγο πριν το 1960, συμμετείχαν 13.000 άτομα από 7 χώρες για 25 χρόνια και ερευνήθηκε η σχέση μεταξύ διαίτας και εμφάνισης καρδιαγγειακών νοσημάτων. Οι επιστήμονες απέδωσαν τα μικρά ποσοστά θνησιμότητας από στεφανιαία νόσο στην ευρύτερη περιοχή της Κρήτης (2,5% έναντι 11% κ.μ.ο. για τις υπόλοιπες χώρες του δείγματος) στις ιδιαίτερες διατροφικές συνήθειες του πληθυσμού της και κυρίως στην εκτεταμένη κατανάλωση ελαιολάδου. Επιπλέον, η κατανάλωση ελαιολάδου (στα πλαίσια μιας μεσογειακής διατροφής) εκτιμήθηκε ότι περιορίζει τη συχνότητα εμφάνισης καρκίνου κατά 61% (De Longeril et al., 1998). Τέλος, έχει διαπιστωθεί ότι η εντατική κατανάλωση ελαιολάδου περιορίζει κατά 41% τις πιθανότητες εμφάνισης εγκεφαλικού (Samieri et al., 2011).

Πηγή: "Μελέτη 7 Χωρών", Ancel Keys, 1958

Βιβλιογραφία:

* Keys A. (Ed), (1980), «Seven Countries: A multivariate analysis of death and coronary heart disease», Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

* De Longeril M., Salen P., Martin J.L., Monjaud I., Boucher P., Mamelle N., (1998), «Mediterranean dietary pattern in a randomized trial: prolonged survival and possible reduced cancer rate», Arch. Intern. Med., 158, 1181-1187.

* C. Samieri, C. Féart, C. Proust-Lima, E. Peuchant, C. Tzourio, C. Stapf, C. Berr, P. Barberger-Gateau, (2011), «Olive oil consumption, plasma oleic acid, and stroke incidence: The Three-City Study», Neurology.

Β) ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

Το ελαιόλαδο διαχωρίζεται και κατηγοριοποιείται ανάλογα με τα φυσικο-χημικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν την ποιότητά του. Μεταξύ άλλων αυτά τα χαρακτηριστικά αφορούν το χρώμα, τη γεύση, το άρωμα και την οξύτητα (περιεκτικότητα σε ελαιικό οξύ). Ειδικότερα, βάσει του Ευρωπαϊκού Κανονισμού (ΕΚ) 1513/2001, το ελαιόλαδο διακρίνεται στις παρακάτω κατηγορίες με κριτήριο την οξύτητά του (όσο χαμηλότερη οξύτητα τόσο πιο ποιοτικό και ευεργετικό για την υγεία, λόγω περισσότερων αντιοξειδωτικών):

- 1. Παρθένο Ελαιόλαδο:** προκύπτει από μηχανική ή άλλη φυσική επεξεργασία της ελιάς, χωρίς να υπάρχει αλλοίωση της ποιότητας. Διακρίνεται σε:
  - εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο, με ελεύθερη οξύτητα < 0,8%
  - παρθένο ελαιόλαδο, με ελεύθερη οξύτητα < 2%
  - μειονεκτικό παρθένο ελαιόλαδο (lampante), με οξύτητα > 2%, το οποίο είναι ακατάλληλο για κατανάλωση και προορίζεται κυρίως για εξευγενισμό (ανάμειξη με άλλες ποσότητες ελαιολάδου για προσαρμογή ποιότητας) ή για βιομηχανικές χρήσεις.
- 2. Εξευγενισμένο Ελαιόλαδο:** προκύπτει μετά από χημική κατεργασία παρθένων ελαίων (εξευγενισμός) και έχει οξύτητα < 0,3%. Σημειώνουμε ότι ο συγκεκριμένος τύπος ελαιολάδου χρησιμοποιείται μόνο για ανάμειξη με παρθένο ελαιόλαδο, ενώ η τεχνητά χαμηλή οξύτητά του δεν είναι αντίστοιχη ποιοτικά και ουσιαστικά με τη φυσική οξύτητα του παρθένου ελαιολάδου.
- 3. Ελαιόλαδο:** αποτελείται από ανάμειξη εξευγενισμένων και παρθένων ελαιολάδων και έχει οξύτητα <1%.
- 4. Πυρηνέλαιο:** προκύπτει από φυσική επεξεργασία του πυρήνα της ελιάς και διακρίνεται σε Ακατέργαστο, Εξευγενισμένο και Πυρηνέλαιο (μείγμα ακατέργαστου και εξευγενισμένου).

Σημειώνεται ότι ο τύπος και η ποιότητα του παραγόμενου λαδιού επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την τιμή του τελικού προϊόντος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το Εξαιρετικά Παρθένο Ελαιόλαδο τιμολογείται με προσαύξηση της τάξης του 30% σε σχέση με τους υπόλοιπους τύπους ελαιολάδου, ενώ το Πυρηνέλαιο περίπου 70% χαμηλότερα από το ελαιόλαδο.

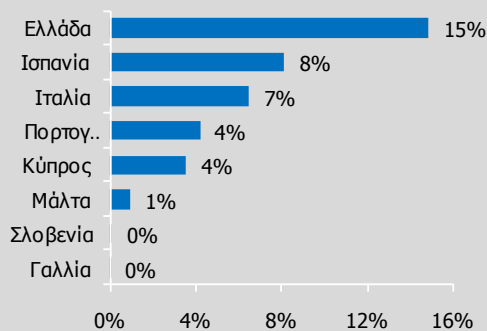
Η τελική ποιότητα του ελαιολάδου εξαρτάται από παράγοντες όπως οι κλιματολογικές συνθήκες, η ποιότητα του εδάφους, η ποικιλία της ελιάς και η μέθοδος καλλιέργειας ενώ μπορεί να αλλοιωθεί από φθορές κατά την συγκομιδή, επεξεργασία ή αποθήκευση της ελιάς. Η ελληνική παραγωγή αφορά κυρίως εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο, σε ποσοστό της τάξης του 75%, έναντι περίπου 45% για την ιταλική και 30% για την ισπανική παραγωγή. Η σχετικά χαμηλότερη ποιότητα του ισπανικού ελαιολάδου (υψηλότερη οξύτητα) οφείλεται σε ένα βαθμό στην απουσία ορεινών περιοχών (όπως Ελλάδα, Ιταλία), η οποία ωστόσο επιτρέπει την εντατικοποίηση και την εκμηχάνιση της καλλιέργειας (υψηλότερη αποδοτικότητα και διαφύλαξη ποιότητας).

Η συμβολή των κλιματολογικών και λοιπών τοπικών παραγόντων στην καλή ποιότητα του ελληνικού ελαιολάδου επιβεβαιώνεται από την αναγνώριση σε επίπεδο Ε.Ε. 16 ελαιολάδων **Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ)** και 11 ελαιολάδων **Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ)** σε 11 αντίστοιχους νομούς. Προκειμένου να χαρακτηριστεί το ελαιόλαδο ως ΠΟΠ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, πρέπει να παράγεται, επεξεργάζεται και τυποποιείται σε οροθετημένη περιοχή, με αναγνωρισμένη μέθοδο-πρακτική. Για τον χαρακτηρισμό ελαιολάδου ΠΓΕ, οι όροι είναι πιο χαλαροί, καθώς αρκεί ένα τουλάχιστον από τα στάδια να είναι

συνδεδεμένο με την οροθετημένη παραγωγή. Η παραγωγή που αφορά προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ καλύπτει περίπου το 3% της εγχώριας παραγόμενης ποσότητας, ενώ παρόμοιο είναι το αντίστοιχο ποσοστό στους βασικούς ανταγωνιστές Ιταλία και Ισπανία (2%). Στο σημείο αυτό σημειώνουμε ότι στη χώρα μας γίνονται προσπάθειες για να επεκταθούν γεωγραφικά οι περιοχές ΠΟΠ (π.χ. επιχειρείται να ενταχθεί το σύνολο της παραγωγής της Μεσσηνίας στο ελαιόλαδο ΠΟΠ Καλαμάτας). Η υψηλότερη αξιοπιστία ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων προϊόντων επιτρέπει την υψηλότερη τιμολόγησή τους σε σχέση με την υπόλοιπη παραγωγή. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ελαιόλαδα ΠΟΠ και ΠΓΕ που παράγονται στην Ιταλία τιμολογούνται αρκετά υψηλότερα (€6,5/κιλό κατά μέσο όρο το 2008) σε σχέση με εκείνα της Ελλάδας (€3,5/κιλό) και της Ισπανίας (€3,8/κιλό), επιβεβαιώνοντας έτσι τις αποτελεσματικές στρατηγικές προώθησης του προϊόντος από την Ιταλία.

Ελληνικά Ελαιόλαδα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ)	
Όνομασία	Ημ/νία Καταχώρησης
Πεζά Ηρακλείου Κρήτης	21/06/1996
Βόρειος Μυλοπόταμος Ρεθύμνης Κρήτης	21/06/1996
Βιάννος Ηρακλείου Κρήτης	21/06/1996
Λυγουριό Ασκληπιείου	21/06/1996
Αρχάνες Ηρακλείου Κρήτης	21/06/1996
Πέτρινα Λακωνίας	21/06/1996
Κρανίδι Αργολίδας	21/06/1996
Κροκεές Λακωνίας	21/06/1996
Καλαμάτα	13/06/1997
Κολυμβάρι Χανίων Κρήτης	13/06/1997
Αποκορώνας Χανίων Κρήτης	21/01/1998
Σητεία Λασιθίου Κρήτης	21/01/1998
Εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο Θραψανό	11/07/2002
Φοινίκι Λακωνίας	23/07/2003
Εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο "Τροιζηνία"	13/07/2007
Εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο Σέλινο Κρήτης	12/05/2010
<i>Καλαμάτα (διευρυμένο)</i>	<i>Έχει υποβληθεί αίτηση</i>
<i>Αγουρέλαιο Χαλκιδικής</i>	<i>Έχει υποβληθεί αίτηση</i>
Πηγή: E.E. / DOOR Database	

Ελαιώνες/ Σύνολο Αγροτικών Εκτάσεων 2007

Πηγή: Eurostat

Παραγωγικές Περιοχές Ελαιοπαραγωγής

	% στην παραγωγή	Παραγ/τητα (τόνοι/εκτάρ.)
Κρήτη	30%	3,9
Πελοπόννησος	39%	3,5
Νότ. Ελλάδα	69%	3,7
Συν. Ελλάδας	100%	3,0
Ανδαλουσία	81%	3,3
Νότ. Ισπανία	81%	3,3
Συν. Ισπανίας	100%	2,5
Πούλια	36%	3,3
Καλάμπρια	30%	5,5
Νότ. Ιταλία	67%	4,0
Συν. Ιταλίας	100%	2,9

Πηγή: Eurostat

2. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του εγχώριου κλάδου ελαιολάδου, σε αντιπαραβολή με εκείνα της Ισπανίας και της Ιταλίας, προκειμένου να εντοπισθούν τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες των βασικών παραγωγών σε κάθε στάδιο της αλυσίδας παραγωγής:

- Πρωτογενής ελαιοπαραγωγή (παραγωγή ελιάς)
- Επεξεργασία (παραγωγή ελαιολάδου)
- Τυποποίηση
- Διανομή - Προώθηση

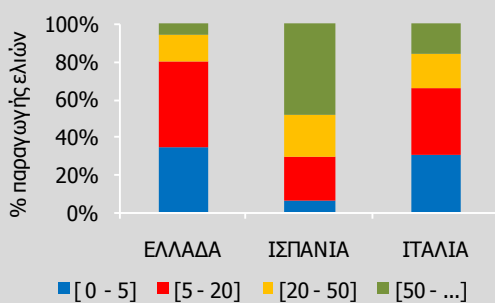
(i) Στάδιο Πρωτογενούς Ελαιοπαραγωγής (παραγωγή ελιάς)

Όπως προαναφέρθηκε, το μεσογειακό κλίμα ευνοεί την αποδοτική καλλιέργεια ελιάς. Γι' αυτόν τον λόγο οι τρεις βασικοί παραγωγοί δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στον συγκεκριμένο τομέα σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, διαθέτοντας μεγαλύτερο μερίδιο των καλλιεργούμενων εκτάσεων για ελαιοκαλλιέργεια. Υψηλότερη εξειδίκευση έχει η Ελλάδα, με 15% των γεωργικών της εκτάσεων να καλύπτονται από ελαιώνες (έναντι λιγότερο από 10% για την Ισπανία και την Ιταλία). Περισσότερο από τα 2/3 της ελαιοπαραγωγής προέρχεται από τις νότιες περιοχές των τριών χωρών, στις οποίες επιτυγχάνεται υψηλότερη παραγωγικότητα εδάφους (της τάξης του 30-40% άνω του μέσου όρου) σε σχέση με το σύνολο κάθε χώρας.

Συνολικά, η παραγωγικότητα εδάφους όσον αφορά τις ελιές είναι υψηλότερη στη Ελλάδα και την Ιταλία (της τάξης των 3 τόνων ελιάς ανά εκτάριο, έναντι 2,5 στην Ισπανία), καθώς οι κλιματολογικές συνθήκες και το γεωγραφικό ανάγλυφο (αρκετές ημιορεινές περιοχές με χαμηλή διακράτηση υγρασίας) ευνοούν περισσότερο την ελαιοπαραγωγή.

Από την άλλη πλευρά, τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της Ισπανίας της επιτρέπουν να προωθήσει μεθόδους μαζικής παραγωγής, βελτιώνοντας έτσι την παραγωγικότητα εργασίας. Αναλυτικότερα, η Ελλάδα φαίνεται να έχει περισσότερες ομοιότητες με την Ιταλία όσον αφορά τη διάρθρωση του κλάδου και τις μεθόδους καλλιέργειας (ενώ η Ισπανία φαίνεται να έχει προσπεράσει τις δύο αυτές χώρες σε όρους τεχνολογίας παραγωγής). Ειδικότερα, το 1/3 της ελαιοπαραγωγής στις δύο αυτές χώρες πραγματοποιείται σε εκτάσεις μικρότερες των 5 εκταρίων (έναντι μόλις 6% της ισπανικής

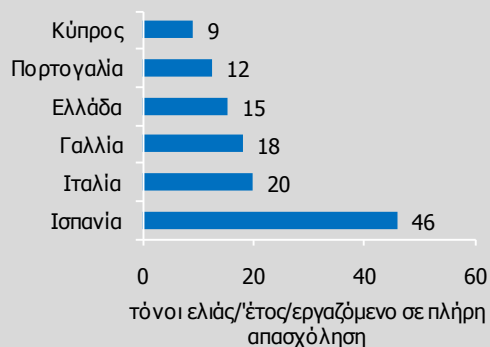
Διάρθρωση Ελαιοπαραγωγής ανά μέγεθος ελαιώνων*(2007)

* Το μέγεθος ελαιώνων μετράται σε εκτάρια.

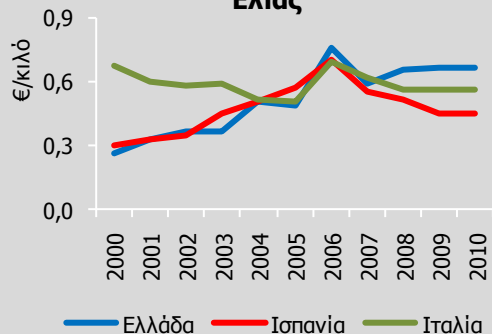
Πηγή: Eurostat, ΕΔΟΕΕ, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Ελαιοπαραγωγή 2007: Παραγωγικότητα Εργασίας

Πηγή: Eurostat

Συνολικό Κόστος Παραγωγής Ελιάς

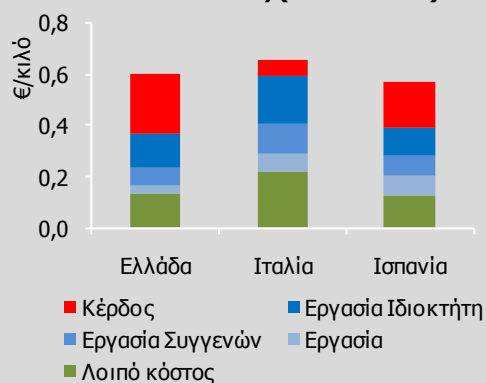

Πηγή: FADN, Eurostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

παραγωγής), οι οποίες βρίσκονται κυρίως σε ημιορεινές περιοχές με ανώμαλο έδαφος. Κατά κύριο λόγο η καλλιέργεια γίνεται με παραδοσιακής πυκνότητας φύτευση (περίπου 50-100 δέντρα ανά εκτάριο), ενώ η συλλογή των καρπών γίνεται χειρονακτικά ή με τη χρήση χειροκίνητων μηχανημάτων. Αντίθετα η ισπανική παραγωγή γίνεται κατά κύριο λόγο σε μεγάλους ελαιώνες, άνω των 50 εκταρίων (σχεδόν 1/2 της ισπανικής παραγωγής, έναντι 6% στην Ελλάδα και 16% στην Ιταλία). Οι επίπεδες εκτάσεις της Ισπανίας, την κάνουν να υστερεί σε ένα βαθμό ως προς την ποιότητα του παραγόμενου ελαιολάδου (μικρότερο ποσοστό εξαιρετικά παρθένου ελαιολάδου, δείτε Πλαίσιο 1), ωστόσο της επιτρέπουν την εκμηχάνιση της παραγωγής. Συγκεκριμένα, αρκετά διαδεδομένη είναι η καλλιέργεια υπερεντατικών ελαιώνων, δηλαδή με μεγαλύτερη πυκνότητα φύτευσης (περίπου 200-400 – κατά βάση μικρού μεγέθους – δέντρα ανά εκτάριο) και διάταξη τέτοια ώστε να επιτρέπει τη συλλογή των καρπών μέσω ειδικών μηχανημάτων. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο i) μειώνονται αισθητά οι απαιτήσεις σε εργατικό δυναμικό, ii) περιορίζονται οι απώλειες και iii) προφυλάσσεται η ποιότητα της ελιάς σε σχέση με άλλες μεθόδους (π.χ. ραβδισμός, συλλογή μετά την ωρίμανση και πτώση του καρπού) καθώς δεν τραυματίζεται ο καρπός. Παράλληλα, η ταχεία συγκομιδή επιτρέπει την έγκαιρη μεταφορά του καρπού στα ελαιοτριβεία (επόμενο στάδιο επεξεργασίας), χωρίς να αλλοιώνονται τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του.

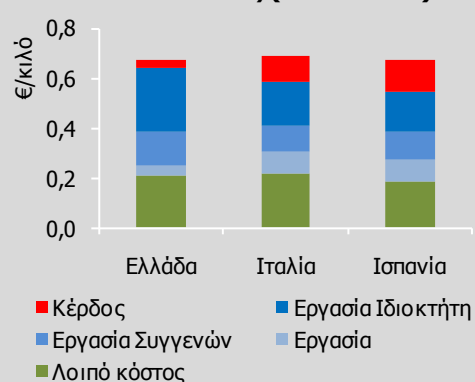
Συνεπώς, η διάρθρωτική δομή της Ισπανίας της προσφέρει ισχυρό πλεονέκτημα ως προς την παραγωγικότητα εργασίας, η οποία είναι υψηλότερη σε μεγάλους ελαιώνες (δείτε γράφημα). Συγκεκριμένα, στην Ισπανία παράγονται περισσότεροι από 45 τόνοι ελιάς ανά μονάδα εργασίας (ισοδύναμο πλήρους ετήσιας απασχόλησης), έναντι 15,2 τόνων για την Ελλάδα και 20 τόνων για την Ιταλία. Κατά την τελευταία δεκαετία, η παραγωγικότητα εργασίας παρέμεινε σταθερή στην Ελλάδα, ενώ πραγματοποίησε αύξηση της τάξης του 15% στην Ισπανία και την Ιταλία. Σημειώνεται ότι όπως συμβαίνει στον ευρύτερο αγροτικό τομέα, οι εργαζόμενοι στην ελαιοκαλλιέργεια είναι σε μεγάλο ποσοστό ιδιοκτήτες (που εμφανίζονται ως εργαζόμενοι χωρίς αμοιβή). Ειδικότερα, στο διάστημα 2000-2008 το 90% των ελλήνων εργαζομένων στην ελαιοπαραγωγή (που συνολικά είναι 480.000 εργαζόμενοι κυρίως μερικής απασχόλησης, οι οποίοι μεταφράζονται σε 115.000 εργαζόμενους σε όρους πλήρους απασχόλησης) απασχολήθηκαν σε ιδιόκτητες εκτάσεις (έναντι 60% στην Ισπανία και 80% στην

Τιμή Παραγωγής Ελιάς ανά τύπο κόστους (2000-2004)

Πηγή: EC / Farm Accountancy Data Network, Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Τιμή Παραγωγής Ελιάς ανά τύπο κόστους (2005-2010)

Πηγή: EC / Farm Accountancy Data Network, Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Ιταλία).

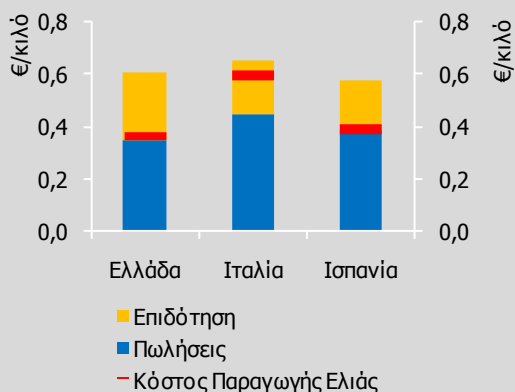
Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι το σύνολο σχεδόν της εποχικής εργασίας στην ελληνική αγροτική παραγωγή πραγματοποιείται από πολίτες χωρών εκτός ΕΕ, έναντι περίπου 5% στην Ισπανία και στην Ιταλία, ενώ η αμοιβή των εποχικών εργαζομένων στην ελληνική αγροτική παραγωγή είναι της τάξης των €4/ώρα, έναντι €6 στην Ισπανία και €8,5 στην Ιταλία (παρά την επίδραση του σταδιακού εξορθολογισμού της αμοιβής των αλλοδαπών εργαζομένων).

Η συνδυασμένη επίδραση της σταθερής παραγωγικότητας και των ανοδικών μισθών οδήγησε σε αύξηση του ελληνικού κόστους εργασίας ανά μονάδα παραγωγής στην Ελλάδα στο €0,45/κιλό ελιών το 2010 από €0,2/κιλό το 2000. Αντίθετα, το κόστος αυτό παρέμεινε σχετικά σταθερό στην Ιταλία (€0,35/κιλό) και την Ισπανία (€0,3/κιλό), καθώς η αύξηση των μισθών συνοδεύτηκε από αύξηση της παραγωγικότητας (για τους υπολογισμούς υποθέτουμε ίση αμοιβή μισθωτών και ιδιοκτητών).

Δεδομένου ότι το κόστος εργασίας είναι σημαντικό κομμάτι του κόστους παραγωγής (σχεδόν τα 2/3), η αύξησή του επηρέασε και το συνολικό σχετικό κόστος, καθιστώντας την ελληνική παραγωγή λιγότερο ανταγωνιστική. Ειδικότερα, συνυπολογίζοντας και τα λοιπά στοιχεία του κόστους, το συνολικό κόστος ανά μονάδα παραγωγής την τελευταία πενταετία (2005-2010) αυξήθηκε στα €0,65/κιλό ελιών στην Ελλάδα (έναντι €0,35/κιλό στο διάστημα 2000-2004), ξεπερνώντας το αντίστοιχο κόστος της Ιταλίας (που παρέμεινε στα €0,6/κιλό σε όλο το διάστημα) και της Ισπανίας, η οποία επιτυγχάνει το χαμηλότερο κόστος ανά μονάδα παραγωγής (€0,55/κιλό την τελευταία πενταετία, έναντι €0,4/κιλό στο διάστημα 2000-2004).

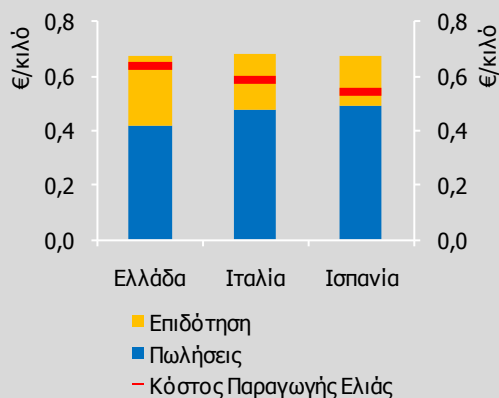
Στοχεύοντας στον υπολογισμό της κερδοφορίας, εκτιμήσαμε το ύψος των συνολικών εσόδων των ελαιοπαραγωγών (άθροισμα εσόδων από πωλήσεις και επιδοτήσεις). Οι ελαιοπαραγωγοί καρπώνονται παρόμοια έσοδα και στις τρεις χώρες, της τάξης των €0,7/κιλό ελιάς κ.μ.ο. την τελευταία πενταετία (από περίπου €0,6/κιλό στο διάστημα 2000-2004, πηγή: επεξεργασία στοιχείων της FADN και εκτιμήσεις ΕΤΕ). Εξετάζοντας τη σύνθεση των εσόδων για κάθε χώρα διαπιστώνουμε ότι αυτό επιτυγχάνεται στην Ιταλία και την Ισπανία λόγω υψηλότερης τιμής πώλησης ελιάς (στην Ιταλία λόγω υψηλότερης τιμής ελαιολάδου και στην Ισπανία λόγω

Τιμή Παραγωγής Ελιάς ανά τύπο εσόδων (2000-2004)

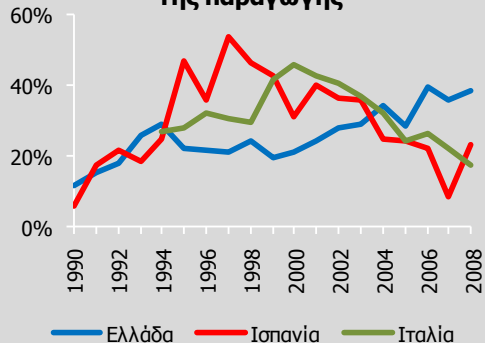
Πηγή: EC / Farm Accountancy Data Network, Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Τιμή Παραγωγής Ελιάς ανά τύπο εσόδων (2005-2010)

Πηγή: EC / Farm Accountancy Data Network, Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Επιδότησεις ως ποσοστό της παραγωγής

Πηγή: EC / Farm Accountancy Data Network (FADN)

υψηλότερου βαθμού εξαγωγής ελαιολάδου ανά κιλό ελιάς), ενώ στην Ελλάδα λόγω υψηλότερων επιδοτήσεων. Ειδικότερα, μέσω επιδοτήσεων εισπράττεται κατά μέσο όρο την τελευταία δεκαετία το 40% των εσόδων στην Ελλάδα (με ανοδική τάση) και το 30% των εσόδων στην Ιταλία και την Ισπανία (με καθοδική τάση).

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονίσουμε το σημαντικό ρόλο των επιδοτήσεων, καθώς χωρίς αυτές ο μέσος ελαιοπαραγωγός δε θα μπορούσε να καλύψει ούτε το κόστος του, σε καμία από τις τρεις χώρες (δείτε παρακάτω για τον τρόπο κατανομής των κερδών). Στην Ελλάδα, η έντονη αύξηση του κόστους παραγωγής μεταξύ των εξεταζόμενων χρονικών περιόδων την καθιστά περισσότερο ευάλωτη σε σχέση με την Ιταλία και την Ισπανία. Μαζί με τις επιδοτήσεις, το κέρδος των ελαιοπαραγωγών είναι μόλις €0,03/κιλό ελιάς για την Ελλάδα την τελευταία πενταετία (από €0,25/κιλό στο διάστημα 2000-2004), ενώ ανέρχεται σε €0,1/κιλό για την Ιταλία (από €0,06/κιλό) και στα €0,13/κιλό για την Ισπανία (από €0,18/κιλό).

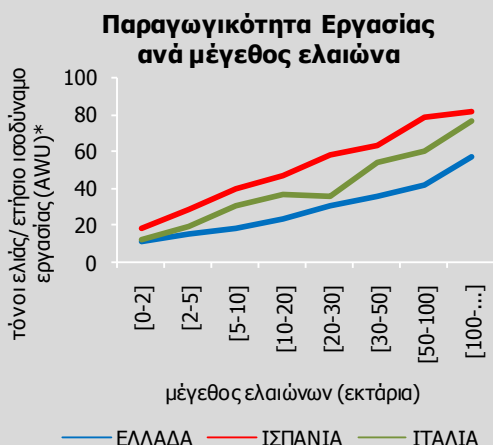
Επιπλέον, αν συνυπολογίσουμε και τα έσοδα από ίδια εργασία που καρπώνεται ο ελαιοπαραγωγός (την αμοιβή για την εργασία που προσφέρει), τότε οι πόροι που καταλήγουν σε αυτόν κ.μ.ο την τελευταία πενταετία είναι €0,28/κιλό στην Ελλάδα (για 1.500 ώρες απασχόλησης ετησίως²), €0,27/κιλό στην Ιταλία (για 950 ώρες) και €0,29/κιλό στην Ισπανία (για 1.000 ώρες).

Ωστόσο, είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι τα ποσοστά κερδοφορίας δεν είναι ομοιογενή για όλους τους ελαιοπαραγωγούς κάθε χώρας (λόγω διαφοροποίησης στην παραγωγικότητα μεταξύ μεγάλων και μικρών παραγωγών). Υπό αυτή την προοπτική, διακρίναμε το δείγμα ανάλογα με το μέγεθος των ελαιώνων και διαπιστώσαμε ότι:

- i. Οι μικροί ελαιώνες κάτω των 5 εκταρίων (όπου πραγματοποιείται το 1/3 της ελληνικής παραγωγής) είναι ζημιογόνοι (ακόμα και μετά τον συνυπολογισμό των επιδοτήσεων). Με άλλα λόγια, η αμοιβή του ιδιοκτήτη-παραγωγού για την εργασία που ο ίδιος προσφέρει είναι χαμηλότερη από το μισθολογικό κόστος των εργαζομένων ανά ώρα εργασίας.
- ii. Οι ελαιώνες μεταξύ 5 και 20 εκταρίων είναι κερδοφόροι, μόνο

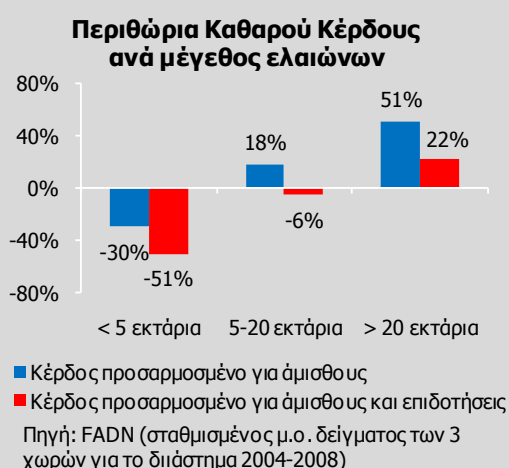
² Σημειώνεται ότι η πλήρης απασχόληση αντιστοιχεί σε εργασία της τάξης των 1.800 ωρών ετησίως.

* Το ετήσιο ισοδύναμο εργασίας αντιστοιχεί σε αριθμό εργαζομένων πλήρους απασχόλησης για 1 έτος.

Πηγή: Eurostat

στην περίπτωση που λαμβάνουν πρόσθετα έσοδα από επιδοτήσεις (οι οποίες καλύπτουν το 1/2 του κόστους).

- iii. Κερδοφόροι παραμένουν σε κάθε περίπτωση οι μεγαλύτεροι ελαιώνες άνω των 20 εκταρίων, που αποτελούν το 20% της ελληνικής παραγωγής (έναντι 70% της ισπανικής και 35% της ιταλικής).

Συμπερασματικά, η κατακερματισμένη δομή του ελληνικού κλάδου ελαιοπαραγωγής τον συγκρατεί χαμηλότερα από τις δυνητικές του επιδόσεις, καθώς δε διευκολύνεται η εντατική και οργανωμένη καλλιέργεια (παράδειγμα Ισπανίας) που θα βελτιώνει την παραγωγικότητα εδάφους και εργασίας. Αναλυτικότερα, το 1/3 της ελληνικής ελαιοπαραγωγής γίνεται σε μικρές εκτάσεις, όπου οι παραγωγοί αποκομίζουν ουσιαστικά αμοιβή για την εργασία τους χαμηλότερη του μέσου μισθού των λοιπών εργαζομένων, χωρίς κάποιο άλλο κεφαλαιακό κέρδος. Σχεδόν το 1/2 της παραγωγής είναι κερδοφόρο μόνο μετά από επιδοτήσεις και συνεπώς μόνο το εναπομείναν 20% λειτουργεί αποδοτικά (έναντι 35% στην Ιταλία και 70% στην Ισπανία).

Συνεπώς, υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης της διάρθρωσης του κλάδου, μέσω μεγαλύτερης συγκέντρωσης των εκτάσεων, γεγονός που θα ενισχύσει την αποδοτικότητα και τη βιωσιμότητα των καλλιεργειών. Σημειώνεται ότι στην Ηλεία και τη Λακωνία λειτουργεί ήδη ένα πιλοτικό πρόγραμμα υπερπυκνής φύτευσης δενδρυλλίων ποικιλίας Κορωνέικης, σε συνολικές εκτάσεις 2.600 στρεμμάτων, προκειμένου να διαπιστωθεί η βιωσιμότητα του ισπανικού συστήματος στη χώρα μας. Ωστόσο, παρά τις ενδεχόμενες βελτιώσεις στην αποτελεσματικότητα των μεθόδων καλλιέργειας, δύσκολα μπορεί να εφαρμοστεί πλήρως το σύστημα της Ισπανίας από τους παραγωγούς στην Ελλάδα και την Ιταλία, καθώς η πληθώρα ορεινών εκτάσεων δεν προσφέρεται για πλήρη εκμηχάνιση της παραγωγής. Συνεπώς, οι συμμετέχοντες στον ελληνικό κλάδο ελαιολάδου θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να πετύχουν το επίπεδο παραγωγικότητας τουλάχιστον της Ιταλίας (κυρίως μέσω της συγκέντρωσης της παραγωγής σε μεγαλύτερους ελαιώνες).

(ii) Στάδιο Επεξεργασίας (παραγωγή ελαιολάδου)

Στο στάδιο παραγωγής των ελαιотριβείων, εστιάζουμε σε δύο παραμέτρους που επηρεάζουν τη λειτουργία και την

αποτελεσματικότητά τους: (i) τεχνολογία παραγωγής και (ii) ιδιοκτησιακό καθεστώς και συγκέντρωση του κλάδου.

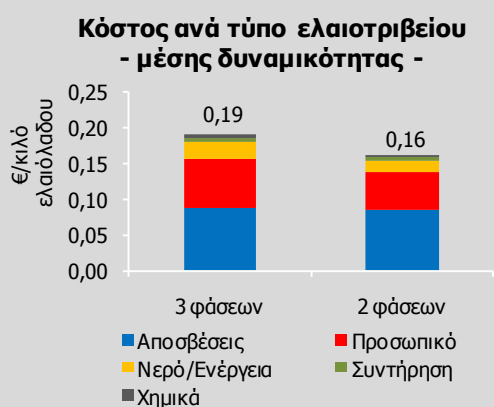
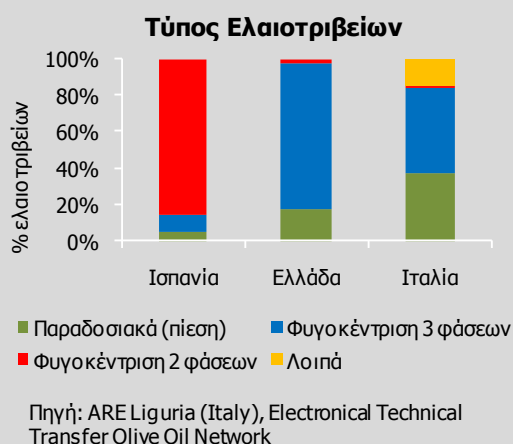
Όσον αφορά την τεχνολογία παραγωγής, τα ελαιοτριβεία χωρίζονται σε 3 κατηγορίες: (1) τα ελαιοτριβεία που λειτουργούν με το παραδοσιακό σύστημα απλής πίεσης, (2) τα τριφασικά ελαιοτριβεία που παράγουν ελαιόλαδο μέσω διαχωρισμού των στοιχείων του καρπού σε ελαιόλαδο, ελαιοπυρήνα και υγρά απόβλητα και (3) τα διφασικά ελαιοτριβεία (τα πιο σύγχρονα) που από την επεξεργασία προκύπτει ελαιόλαδο και ελαιοπυρήνας.

Τα παραδοσιακά ελαιοτριβεία χρησιμοποιούν υδραυλικά πιεστήρια, χωρίς αυτοματοποίηση, με αποτέλεσμα να σημειώνεται χαμηλή αποδοτικότητα και αυξημένη πιθανότητα μόλυνσεων κατά την επεξεργασία (οδηγεί σε οξείδωση και υποβάθμιση της ποιότητας του παραγόμενου ελαιολάδου).

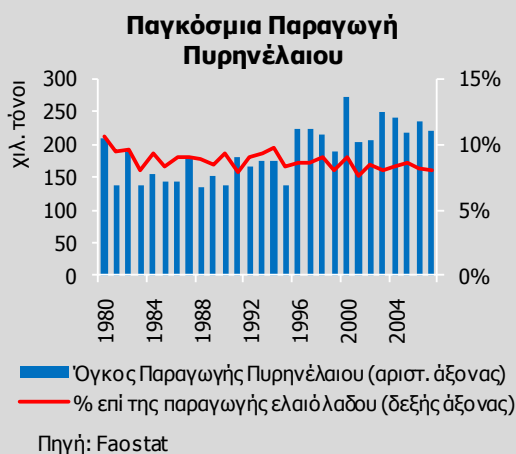
Οι πιο εξελιγμένες μονάδες (διφασικά και τριφασικά ελαιοτριβεία) ξεπερνούν τα άνω προβλήματα καθώς λειτουργούν με τη μέθοδο της φυγοκέντρισης, που είναι μία συνεχής και αυτοματοποιημένη παραγωγική διαδικασία. Η βασική διαφορά των τριφασικών ελαιοτριβείων έναντι των διφασικών είναι ότι προκειμένου να γίνει ο διαχωρισμός του ελαιολάδου από τον καρπό της ελιάς απαιτείται προσθήκη νερού, γεγονός που οδηγεί σε υψηλή κατανάλωση ενέργειας και περισσότερα υγρά απόβλητα (έναντι των διφασικών αλλά και των παραδοσιακών ελαιοτριβείων). Αυτός είναι και ο λόγος που τα διφασικά ελαιοτριβεία πλεονεκτούν σε σχέση με τα τριφασικά. Ειδικότερα, το γεγονός ότι το διφασικό ελαιόλαδο δεν είναι αραιωμένο με νερό οδηγεί σε:

- μεγαλύτερη ποσότητα παραγωγής ανά κιλό ελαιοκάρπου (μικρότερη ποσότητα γαλακτώματος ελαίου/ύδατος)
- ελαιόλαδο καλύτερης ποιότητας και με μεγαλύτερη ανθεκτικότητα κατά την αποθήκευση (λόγω μεγαλύτερης συγκέντρωσης φυσικών αντιοξειδωτικών)
- χαμηλότερη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας
- μικρότερη επιβάρυνση στο περιβάλλον λόγω των λιγότερων υγρών αποβλήτων.

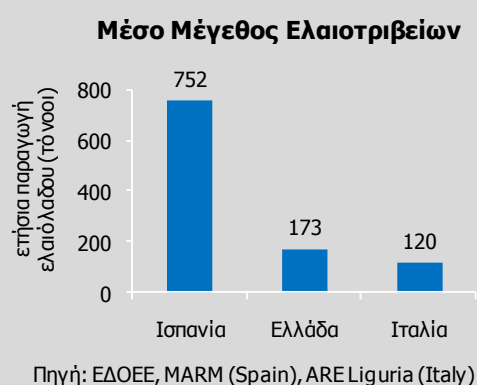
Συνοψίζοντας, τα διφασικά ελαιοτριβεία έχουν χαμηλότερο κόστος επεξεργασίας (€0,16/κιλό ελαιολάδου σε σχέση με €0,19/κιλό για τα τριφασικά, Πηγή: Χρυσοβαλάντου Ν., «Αξιολόγηση τριφασικής και διφασικής μεθόδου ελαιοποίησης του ελαιοκάρπου», Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2010).

Κατά την τελευταία 20ετία πραγματοποιούνται (με την ενίσχυση ευρωπαϊκών επιδοτήσεων) επενδύσεις εκσυγχρονισμού των μεθόδων επεξεργασίας, κυρίως στην Ισπανία. Ειδικότερα, το 87% των ελαιотριβείων στην Ισπανία είναι πλέον διφασικά. Αντίθετα, στην Ελλάδα η πλειοψηφία των ελαιотριβείων λειτουργεί ακόμα με σύστημα 3 φάσεων (80%), ενώ στην Ιταλία ο κλάδος κυριαρχείται από τριφασικά (47%) και παραδοσιακά ελαιотριβεία (37%).

Η καλύτερη αποτελεσματικότητα των διφασικών ελαιотριβείων (που απαιτούν λιγότερη αραιώση κατά την παραγωγική διαδικασία) αποτελεί βασική παράμετρο για τον υψηλότερο βαθμό εξαγωγής ελαιολάδου/ελιάς της Ισπανίας σε σχέση με τις δύο άλλες χώρες (100 κιλά ελιάς δίνουν 21 κιλά ελαιολάδου στην Ισπανία, έναντι 18 κιλών ελαιολάδου σε Ελλάδα και Ιταλία). Έτσι, αν και η παραγωγικότητα εδάφους είναι υψηλότερη στην Ελλάδα και την Ιταλία (δείτε σελίδα 12), οι τρεις χώρες σημειώνουν παρόμοια παραγωγικότητα σε όρους παραγωγής ελαιολάδου (0,5 τόνος ελαιολάδου ανά εκτάριο). Επιπλέον, το χαμηλότερο κόστος επεξεργασίας των διφασικών σε σχέση με τα τριφασικά ελαιотριβεία δίνει σημαντικό πλεονέκτημα στα ισπανικά ελαιотριβεία και είναι βασικός παράγοντας για τις χαμηλότερες τιμές εξαγωγών ισπανικού ελαιολάδου (καθώς τα έσοδα των ελαιотριβείων είναι της τάξης του 10% επί της αξίας παραγωγής).

Η τάση αντικατάστασης των τριφασικών ελαιотριβείων από διφασικά αναμένεται να ενταθεί τα επόμενα έτη, υπό την πίεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για φιλικά στο περιβάλλον ελαιотριβεία. Η διαδικασία αυτή είναι σημαντικό να ακολουθηθεί από αντίστοιχη αντικατάσταση και της τεχνολογίας των πυρηνελαιουργιών³, καθώς η παραγωγή πυρηνέλαιου αποφέρει επιπρόσθετα έσοδα στον κλάδο της τάξης των €35 εκατ. ετησίως στην Ελλάδα και €350 εκατ. παγκοσμίως.

Όσον αφορά την οργάνωση του κλάδου, παρατηρούνται σημαντικές διαφορές όσον αφορά το μέγεθος, και ως εκ τούτου την παραγωγικότητα, των ελαιотριβείων. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα λειτουργούσαν περισσότερα από 2.100 ελαιотριβεία το 2009, με μέση ετήσια δυναμικότητα της τάξης των 170 τόνων ελαιολάδου (έναντι 750 τόνους ανά ελαιотριβείο στην Ισπανία και 120 στην

³ Η αντικατάσταση αυτή είναι αναγκαία ώστε να καταστεί δυνατή η εξαγωγή πυρηνέλαιου από τον ελαιοπυρήνα που προκύπτει από τα διφασικά ελαιотριβεία, ο οποίος έχει υψηλότερη περιεκτικότητα σε νερό σε σχέση με τον ελαιοπυρήνα που προκύπτει από τα τριφασικά ελαιотριβεία.

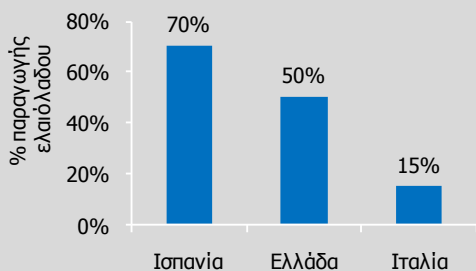
Ιταλία).

Η διαδικασία παραγωγής και προώθησης διευκολύνεται μέσω της οργάνωσης των παραγωγών σε συνεταιρισμούς. Ο θεσμός αυτός προσφέρει σημαντικές προοπτικές στον αγροτικό τομέα, διευκολύνοντας την οργάνωση, την χρηματοδότηση και την πρόσβαση των μικρών τοπικών παραγωγών στο δίκτυο διανομής. Παράλληλα ενισχύει την διαπραγματευτική τους δύναμη έναντι των εταιρειών τυποποίησης και του ιδιαίτερα συγκεντρωμένου κλάδου λιανικών πωλήσεων. Ωστόσο, σε επίπεδο συνεταιρισμού δεν είναι εύκολος ο έλεγχος της ποιότητας και η προώθηση premium προϊόντων, λόγω δυσκολιών ευθυγράμμισης των κινήτρων των μελών (adverse selection και free-riding problems), ειδικά στα μικρότερα ελαιοτριβεία.

Από τα παραπάνω στοιχεία διάρθρωσης των ελαιοτριβείων συνάγεται ότι η Ισπανία, που σημαντικό κομμάτι της παραγωγής της εξάγεται χύμα ή απευθύνεται σε καταναλωτές χαμηλότερων εισοδημάτων, έχει οργανώσει τον κλάδο της κυρίως σε μεγάλα συνεταιριστικά ελαιοτριβεία (τα οποία απορροφούν το 70% της παραγωγής). Αντίθετα, στην Ιταλία, που προωθεί branded προϊόντα, τα συνεταιριστικά ελαιοτριβεία απορροφούν μόλις το 15% της παραγωγής. Η Ελλάδα έχει υψηλό ποσοστό συνεταιριστικών ελαιοτριβείων (το 1/2 της παραγωγής), τα οποία ωστόσο είναι σχετικά πολύ μικρού μεγέθους – κάτι που εντείνει τα προβλήματα των συνεταιρισμών όπως αναλύθηκαν παραπάνω. Συνεπώς, αν στοχεύουμε προς το ιταλικό μοντέλο κλάδο ελαιολάδου, οι ελληνικοί συνεταιρισμοί πρέπει να αναδιοργανωθούν με τη μορφή “εταιρειών” ώστε οι παραγωγοί να έχουν τα κατάλληλα κίνητρα για να προωθούν υψηλής ποιότητας branded προϊόν εγχωρίως αλλά και στη διεθνή αγορά. Από την άλλη, το ισπανικό μοντέλο απαιτεί τη συγκέντρωση των ελαιοτριβείων ώστε να αυξηθεί η αποδοτικότητα και να μειωθούν οι στρεβλώσεις των κινήτρων των μελών των συνεταιρισμών.

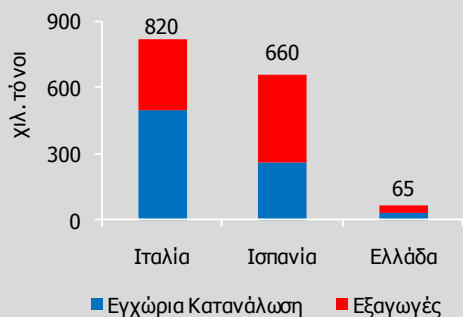
Μετά την επεξεργασία στο ελαιοτριβείο, το ελαιόλαδο που προκύπτει διαχωρίζεται και κατηγοριοποιείται ανάλογα με τα φυσικο-χημικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν την ποιότητά του (Πλαίσιο 1). Στη συνέχεια πωλείται σε χύμα μορφή είτε στους παραγωγούς για αυτοκατανάλωση, είτε σε χονδρέμπορους και σε εταιρείες συσκευασίας και τυποποίησης προκειμένου να διοχετευτεί για εσωτερική κατανάλωση και εξαγωγές.

Συνεταιριστικά Ελαιοτριβεία

Πηγή: Παρουσίαση στην επιτροπή του IOC (Ιούν. 2010)

Παραγωγή Τυποποιημένου Ελαιολάδου 2009

Πηγή: Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

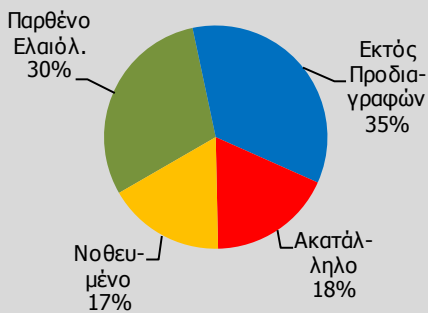
(iii) Στάδιο Τυποποίησης

Στο επόμενο στάδιο, το προϊόν συσκευάζεται και τυποποιείται. Το επώνυμο πλέον προϊόν (labeled) αποκτά ετικέτα στην οποία αναγράφονται χαρακτηριστικά όπως ο παραγωγός, ο τόπος προέλευσης, η ποικιλία της ελιάς και η ποιότητά του.

Τρεις Βασικές Χώρες Ελαιοπαραγωγού						
	Ισπανία		Ιταλία		Ελλάδα	
εκατ. τόνοι	1990	2009	1990	2009	1990	2009
Παραγωγή	0,65	1,30	0,54	0,63	0,33	0,37
Εγχώρια Κατανάλωση	0,44	0,63	0,74	0,83	0,26	0,24
- Τυποποιημένο	0,21	0,27	0,45	0,50	0,04	0,04
- Χύμα	0,21	0,27	0,24	0,27	0,13	0,11
- Λοιπές Χρήσεις	0,02	0,10	0,05	0,06	0,09	0,09
Εξαγωγές	0,26	0,72	0,13	0,33	0,11	0,11
- Τυποποιημένο	0,11	0,40	0,11	0,32	0,01	0,03
- Χύμα	0,15	0,32	0,02	0,01	0,10	0,08

Πηγή: Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Ποιότητα Χύμα Ελαιόλαδου

Πηγή: Ποιοτική αξιολόγηση δειγμάτων, Εργαστήριο Χημείας και Τεχνολογίας Τροφίμων, Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσ/κης, 2003.

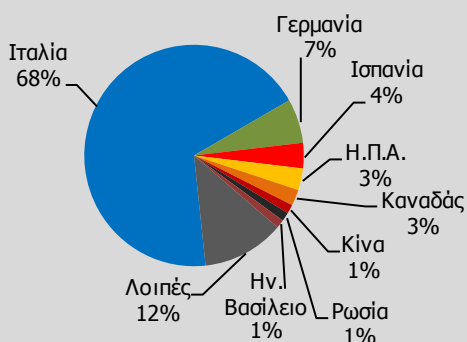
Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι στην Ελλάδα μόλις το 20% της συνολικής παραγωγής ελαιολάδου φτάνει στο στάδιο της τυποποίησης (65 χιλ. τόνοι), με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι της τάξης του 1/2 για την Ισπανία (660 χιλ. τόνοι) και 3/4⁴ για την Ιταλία (820 χιλ. τόνοι). Το υπόλοιπο ελληνικό ελαιόλαδο διατίθεται σε χύμα μορφή με προορισμό:

➤ την εσωτερική αγορά (απορροφά τα 2/3 της παραγωγής), όπου το 75% της εγχώριας κατανάλωσης γίνεται σε χύμα μορφή. Σε μεγάλο βαθμό αυτό οφείλεται στην υψηλή αυτοκατανάλωση από τους παραγωγούς και το οικογενειακό - φιλικό τους περιβάλλον, οι οποίοι προμηθεύονται το ελαιόλαδο απ' ευθείας από το ελαιοτριβείο. Έρευνες έχουν δείξει ότι το 90% των Ελλήνων καταναλωτών αγοράζουν χύμα ελαιόλαδο επειδή θεωρούν ότι είναι καλύτερης ποιότητας. Είναι αξιοσημείωτο ότι η τιμή του προϊόντος σε χύμα μορφή δε διαφέρει σημαντικά από την τιμή του τυποποιημένου στη λιανική αγορά. Επιπλέον, η ποιοτική ανωτερότητα του χύμα ελαιολάδου δεν επαληθεύεται βάσει ερευνών. Συγκεκριμένα, ποιοτική αξιολόγηση δειγμάτων που πραγματοποιήθηκε από το Εργαστήριο Χημείας και Τεχνολογίας Τροφίμων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Αύγουστος 2003) έδειξε ότι το 30% του εξεταζόμενου χύμα ελαιολάδου ανταποκρινόταν στο χαρακτηρισμό «παρθένο ελαιόλαδο», το 35% ήταν εκτός προδιαγραφών, το 18% ήταν ακατάλληλο και το 17% ήταν νοθευμένο. Παράλληλα, η προώθηση του ελαιολάδου σε χύμα μορφή διευκολύνει τη φοροδιαφυγή και τις πωλήσεις στην ανεπίσημη οικονομία. Σημειώνεται ότι το χύμα ελαιόλαδο καλύπτει μικρότερο τμήμα της αγοράς στην Ισπανία (1/2 της εγχώριας κατανάλωσης) και στην Ιταλία (1/3 της εγχώριας κατανάλωσης).

➤ αγορές του εξωτερικού (που απορροφούν το 1/3 της παραγωγής), καθώς περίπου και πάλι το 75% των ελληνικών εξαγωγών ελαιολάδου είναι σε χύμα μορφή. Η προώθηση χύμα ελαιολάδου στην Ιταλία γίνεται μέσω των συνεταιρισμών και

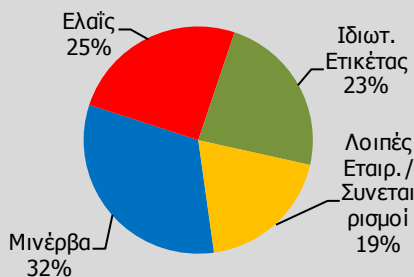
⁴ Καθώς η Ιταλία δεν είναι αυτάρκης, το ποσοστό τυποποίησης υπολογίζεται βάσει διαθέσιμης ποσότητας (παραγωγή και εισαγωγές).

Προορισμός ελληνικών εξαγωγών ελαιόλαδου 2010

Πηγή: Eurostat

Ελληνική Αγορά Τυποποιημένου Ελαιόλαδου

Πηγή: British Food Journal / Έρευνα αγοράς AC-Nielsen 2007

μεγάλων εμπόρων εθνικής εμβέλειας, ενώ σχεδόν πάντα μεσολαβούν μεσίτες, οι οποίοι γνωρίζουν τον κλάδο και έχουν την εμπιστοσύνη των βασικών παικτών της ιταλικής αγοράς. Παράλληλα, σε χύμα μορφή καταλήγει στην Ιταλία και το 40% των ισπανικών εξαγωγών, ενώ οι ιταλικές εξαγωγές αφορούν σχεδόν εξ' ολοκλήρου επώνυμο ελαιόλαδο.

Σε αντίθεση με τα δύο πρώτα στάδια παραγωγής (παραγωγή ελιάς και ελαιοτριβεία) όπου η αγορά είναι κατακερματισμένη (κυρίως σε Ελλάδα και Ιταλία), στο στάδιο της συσκευασίας και τυποποίησης κυριαρχεί μικρός αριθμός ισχυρών βιομηχανιών. Ειδικότερα, η επεκτατική πολιτική των διατροφικών ομίλων τα τελευταία χρόνια έχει οδηγήσει σε συγκέντρωση του 1/2 των διεθνών πωλήσεων τυποποιημένου ελαιολάδου σε 4 ισπανικούς ομίλους (SOS, Sovena, Acesur, Ybarra-Migasa), οι οποίοι ελέγχουν τις κορυφαίες επωνυμίες ελαιολάδου διεθνώς (οι οποίες είναι κυρίως ιταλικές). Η εξέλιξη αυτή αυξάνει τη διαπραγματευτική δύναμη των βιομηχανιών έναντι των παραγωγών και των ελαιοτριβείων.

Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περίπου 120 εταιρείες τυποποίησης που διακινούν επώνυμα προϊόντα με τον χαρακτηρισμό «ελληνικό προϊόν» (η άδεια χρήσης του όρου λαμβάνεται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης). Οι μονάδες αυτές ανήκουν είτε στους ίδιους τους παραγωγούς και συνεταιρισμούς, είτε σε μεγάλες βιομηχανίες τυποποίησης με εξαγωγική δραστηριότητα. Παράλληλα, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός μικρών οικογενειακών μονάδων τυποποίησης που περιορίζονται κυρίως στη διάθεση επώνυμου ελαιολάδου σε τοπικό επίπεδο. Η εγχώρια αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου παρουσιάζει υψηλό βαθμό συγκέντρωσης καθώς περίπου το 60% της εγχώριας κατανάλωσης καλύπτεται από δύο εταιρείες ενώ σημαντικό μερίδιο της τάξης του 20% έχουν τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας (private label) που προωθούνται από τα supermarkets.

Αξιοσημείωτη εξέλιξη είναι ότι το τυποποιημένο ελαιόλαδο φαίνεται να κερδίζει μερίδιο αγοράς. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο κύκλος εργασιών των ελληνικών εταιρειών τυποποίησης πραγματοποιεί μέση ετήσια αύξηση 10% την περίοδο 2004-2008, ενώ η αξία της εγχώριας παραγωγής ελαιολάδου αυξάνεται λιγότερο, κατά 4% ετησίως, στο ίδιο διάστημα. Υπό αυτή την προοπτική, επιδίωξη του εγχώριου κλάδου θα πρέπει να είναι η περαιτέρω διεύρυνση του τυποποιημένου ελαιολάδου τόσο στην ελληνική αγορά όσο και στο

εξωτερικό, καθώς η διαδικασία της τυποποίησης διασφαλίζει ότι το προϊόν που διατίθεται στους καταναλωτές έχει υποβληθεί σε ποιοτικούς ελέγχους και πληροί συγκεκριμένες προδιαγραφές, καθιστώντας ευκολότερη τη διεκδίκηση υπεραξίας για το προϊόν. Η αύξηση της παραγωγής τυποποιημένου ελαιολάδου επίσης θα δημιουργήσει οικονομίες κλίμακας, μειώνοντας έτσι το κόστος.

Επιπλέον, είναι χρήσιμο να αναφέρουμε και ένα παράπλευρο όφελος για την ελληνική οικονομία. Αν η ποσότητα ελαιολάδου που διακινείται στην εγχώρια αγορά σε χύμα μορφή (περίπου 100.000 τόνοι ετησίως) περνούσε από επίσημο εμπορικό δίκτυο, λαμβάνοντας Φ.Π.Α. 13%, τα επιπλέον φορολογικά έσοδα θα ήταν της τάξης των €65 εκατ. ετησίως (100.000.000 κιλά x €5/κιλό x 13%).

ΠΛΑΙΣΙΟ 2: ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

Η παγκόσμια κατανάλωση τυποποιημένου ελαιολάδου καλύπτεται σε μεγάλο ποσοστό από ισπανικές εταιρείες, οι οποίες την τελευταία πενταετία ακολουθούν επεκτατική πολιτική μέσω εξαγωγών ιταλικών κυρίως εταιρειών. Ενδεικτικά, ο ισπανικός όμιλος SOS με αυτή τη στρατηγική κάλυψε περισσότερο από 20% της παγκόσμιας κατανάλωσης (περιλαμβάνει τη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου και την εγχώρια κατανάλωση των τριών βασικών παραγωγών), αποκτώντας έλεγχο σε ισχυρά ισπανικά (Carbonell, Κοίρε) και ιταλικά brands ελαιολάδου (Bertolli, Carapelli, Sasso) και κατ' επέκταση ευκολότερη πρόσβαση σε δίκτυα πωλήσεων.

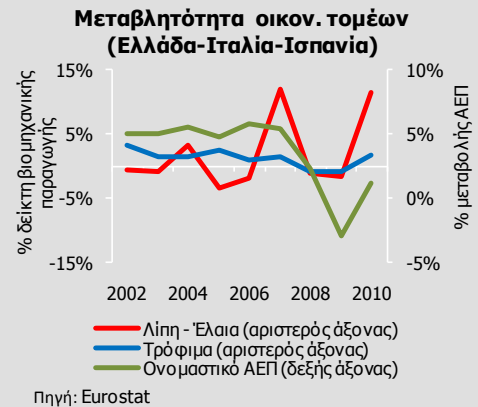
Όσον αφορά την Ελλάδα, η εγχώρια αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου εκτιμάται κοντά περίπου 40 χιλ. τόνοι. Δύο εταιρείες (Ελαΐς και Μινέρβα) καλύπτουν κοντά στο 60% της αγοράς. Οι λοιπές τυποποιητικές εταιρείες και συνεταιρισμοί έχουν μερίδιο κοντά στο 20%, ενώ το υπόλοιπο της αγοράς καλύπτεται από προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας (private label) που προωθούν τα super markets.

Όσον αφορά την εξαγωγική δραστηριότητα, η Ελλάδα διαθέτει στο εξωτερικό το 45% του παραγόμενου επώνυμου ελαιολάδου (30 χιλ. τόνοι), έναντι 60% της παραγωγής στην Ισπανία (400 χιλ. τόνοι) και 40% στην Ιταλία (320 χιλ. τόνοι). Υπό αυτές τις συνθήκες, το ελληνικό μερίδιο στη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου (περίπου 1 εκατ. τόνοι) δε ξεπερνά το 3%. Σχεδόν το 40% των ελληνικών εξαγωγών τυποποιημένου ελαιολάδου πραγματοποιείται από τέσσερις εταιρείες (Nutria, Γαία, Ελαΐς και Μινέρβα), ενώ το υπόλοιπο καλύπτεται κυρίως από συνεταιρισμούς.

Ελληνικές εταιρείες τυποποίησης ελαιολάδου:

Χρηματοοικονομική εικόνα

Ο κύκλος εργασιών των εταιρειών ελαιολάδου στην Ελλάδα σημείωσε μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 10% στο διάστημα 2004-2008 (έναντι 8% για τον ευρύτερο κλάδο τροφίμων στο ίδιο διάστημα), ενώ ακολούθησε πτώση 16% το 2009 (έναντι πτώσης 5% για τα τρόφιμα). Αντίστοιχα, ο δείκτης παραγωγής λιπών και ελαίων των τριών βασικών παραγωγών (Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα) παρουσιάζει μεγαλύτερη μεταβλητότητα συγκριτικά με την ευρύτερη βιομηχανία τροφίμων (δείτε γράφημα). Ενδεικτικά, η πτώση του ονομαστικού ΑΕΠ των τριών χωρών κατά 3% το 2009, συνοδεύτηκε

Ελαιολάδο: Ελληνικές Εταιρείες			
	2004-09	2004-07	2008-09*
%μεταβολή Κύκλου Εργασιών	4,0%	7,0%	-1,0%
ROE	10,9%	12,7%	4,2%
ROA	4,8%	5,6%	1,7%
Περιθώριο καθ. κέρδους	3,8%	4,5%	1,8%
Περιθώριο λειτουργ. κέρδους	9,4%	10,2%	6,8%
Ξένα προς ίδια κεφάλαια	1,32	1,25	1,47
Κάλυψη χρηματοοικ. εξόδων	6,28	7,33	2,43
Γενική ρευστότητα	1,43	1,46	1,24
Ειδική ρευστότητα	1,02	1,05	0,84
Ταχ. Κυκλ. Ενεργ.	1,23	1,25	0,96
Ταχ. Κυκλ. Ιδ. Κεφ.	2,83	2,82	2,39

* Στο διάστημα 2008-2009 η εταιρεία Ελαΐς-Unilever αντικαθίσταται στο δείγμα από την θυγατρική εταιρεία Ελάνθη.

Πηγή: ICAP, Υπολογισμοί ΕΤΕ

από μείωση 1,6% στο δείκτη παραγωγής ελαίων έναντι μόλις 0,8% στο δείκτη τροφίμων. Συνεπώς, ο συγκεκριμένος κλάδος μπορεί να θεωρηθεί ως ένας από τους σχετικά κυκλικούς κλάδους τροφίμων.

Όσον αφορά τη γενικότερη χρηματοοικονομική εικόνα του κλάδου, κρίνεται υγιής. Πιο συγκεκριμένα, η σύγκριση με δύο benchmarks (ευρωπαϊκοί όμιλοι επεξεργασίας φυτικών ελαίων και ο ευρύτερος ελληνικός κλάδος τροφίμων) αποκαλύπτει ότι η κατάσταση των εταιρειών ελληνικού ελαιολάδου είναι αρκετά παρόμοια ενώ παράλληλα σε κάποια σημεία υπερτερεί.

Ειδικότερα, το περιθώριο λειτουργικού κέρδους στο διάστημα 2004-2009 ήταν κοντά στο 10% στον κλάδο ελληνικού ελαιολάδου – επίπεδα αντίστοιχα τόσο με αντίστοιχες ευρωπαϊκές εταιρείες όσο και με τον ευρύτερο ελληνικό κλάδο τροφίμων. Ωστόσο, η απόδοση ενεργητικού του κλάδου (ROA) προσεγγίζει το 5%, υψηλότερη από τα φυτικά έλαια στην Ευρώπη (3,8%) και τον ελληνικό κλάδο τροφίμων (2,4%), καθώς υπερτερεί σε όρους ταχύτητας κυκλοφορίας ενεργητικού.

Παράλληλα, η δανειακή επιβάρυνση του κλάδου είναι αρκετά χαμηλή (δείκτης ξένων προς ίδια κεφάλαια 1,3 για τον εγχώριο κλάδο ελαιολάδου έναντι 1,5 για τα φυτικά έλαια στην Ευρώπη και 1,7 για τον ευρύτερο κλάδο τροφίμων στην Ελλάδα), επιτρέποντας την ασφαλή κάλυψη των χρηματοοικονομικών εξόδων (δείκτης κάλυψης 6,3). Επιπλέον, οι ελληνικές εταιρείες ελαιολάδου υπερτερούν και σε όρους ρευστότητας.

Παρά την καλύτερη χρηματοοικονομική εικόνα στο διάστημα 2004-2009, ο ελληνικός κλάδος ελαιολάδου φαίνεται λιγότερο ανθεκτικός στις οικονομικές διακυμάνσεις σε σύγκριση με τον ευρύτερο ελληνικό κλάδο τροφίμων. Συγκεκριμένα, ο κλάδος τροφίμων παρουσιάζει σχετικά σταθερή κερδοφορία και δείκτες αποδοτικότητας (ROA, ROE) μεταξύ των υποπεριόδων 2004-07 και 2008-09. Ωστόσο, το ελαιολάδο στην Ελλάδα καθώς και ο ευρωπαϊκός κλάδος φυτικών ελαίων σημειώνουν εντονότερη πτώση στα περιθώρια λειτουργικού και καθαρού κέρδους (πτώση της τάξης των 3 ποσοστιαίων μονάδων), καθώς και στο δείκτη ROA (πτώση της τάξης των 4 ποσοστιαίων μονάδων). Αυτό οφείλεται κυρίως στην έντονη πτώση του κύκλου εργασιών (-16% το 2009, έναντι -8% για τον ευρύτερο κλάδο τροφίμων), η οποία έχει σημαντικές επιδράσεις στην αποδοτικότητα και την κερδοφορία του κλάδου.

Φυτικά Έλαια: Ευρωπαϊκοί Όμιλοι

	2004-09	2004-07	2008-09
%μεταβολή Κύκλου Εργασιών	10,2%	14,5%	3,7%
ROE	8,7%	10,8%	4,4%
ROA	3,8%	4,9%	1,7%
Περιθώριο καθ. κέρδους	4,0%	5,0%	2,0%
Περιθώριο λειτουργ. κέρδους	10,4%	11,5%	8,2%
Ξένα προς ίδια κεφάλαια	1,46	1,19	1,99
Κάλυψη χρηματοοικ. εξόδων	3,76	4,73	1,80
Γενική ρευστότητα	1,25	1,43	0,91
Ειδική ρευστότητα	0,77	0,90	0,51
Ταχ. Κυκλ. Ενεργ.	0,92	0,98	0,80
Ταχ. Κυκλ. Ιδ. Κεφ.	2,22	2,13	2,39

Πηγή: Factset, Υπολογισμοί ETE

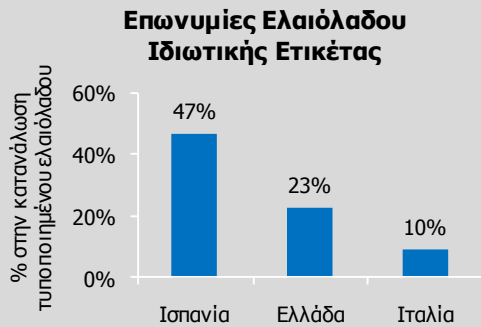
Τρόφιμα: Ελληνικές Εταιρείες

	2004-09	2004-07	2008-09
%μεταβολή Κύκλου Εργασιών	5,4%	7,4%	1,2%
ROE	6,5%	6,5%	6,6%
ROA	2,4%	2,5%	2,3%
Περιθώριο καθ. κέρδους	2,7%	2,7%	2,7%
Περιθώριο λειτουργ. κέρδους	9,7%	10,0%	9,1%
Ξένα προς ίδια κεφάλαια	1,69	1,63	1,81
Κάλυψη χρηματοοικ. εξόδων	2,67	2,92	2,16
Γενική ρευστότητα	1,23	1,22	1,23
Ειδική ρευστότητα	0,86	0,86	0,86
Ταχ. Κυκλ. Ενεργ.	0,90	0,92	0,87
Ταχ. Κυκλ. Ιδ. Κεφ.	2,43	2,42	2,45

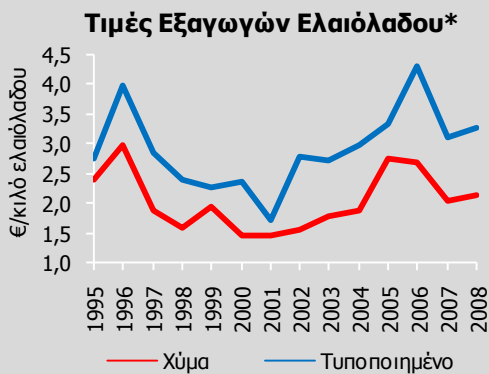
Πηγή: ICAP, Υπολογισμοί ETE

(iv) Στάδιο Διανομής και Προώθησης

Το μεγαλύτερο μερίδιο λιανικών πωλήσεων τυποποιημένου ελαιολάδου πραγματοποιείται διεθνώς μέσω αλυσίδων σούπερ μάρκετ (άνω των $\frac{3}{4}$ του συνόλου). Τα συγκεκριμένα καταστήματα λιανικής προτιμούν να αγοράζουν ελαιόλαδο από εταιρείες που προσφέρουν μεγάλες ποσότητες προκειμένου να χρησιμοποιήσουν το προϊόν σε προωθητικές ενέργειες. Στις βασικές ελαιοπαραγωγούς χώρες, συνηθίζεται να πωλούν το ελαιόλαδο σε τιμή ακόμα και κάτω του κόστους αγοράς, προκειμένου να προσελκύσουν περισσότερους πελάτες και να αυξήσουν το κέρδος τους μέσω άλλων προϊόντων (loss leader προϊόν). Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί σημαντικά το μερίδιο ελαιολάδου ιδιωτικής ετικέτας (με επωνυμία της εκάστοτε αλυσίδας λιανικών πωλήσεων), που πωλείται σε πολύ χαμηλές τιμές, εντείνοντας τον ανταγωνισμό για τις βιομηχανίες ελαιολάδου. Ειδικότερα, οι επωνυμίες ιδιωτικής ετικέτας συγκεντρώνουν μερίδιο 23% στις ελληνικές πωλήσεις τυποποιημένου ελαιολάδου (έναντι περίπου 50% στην Ισπανία και 10% στην Ιταλία).

Πηγή: EU-MED AGROPOL Project (2005)

* Χύμα: Μέσος όρος τιμών εξαγωγών μεταξύ τριών βασικών παραγωγών.

* Τυποποιημένο: Μέσος όρος τιμών εξαγωγών προς τρίτες χώρες.

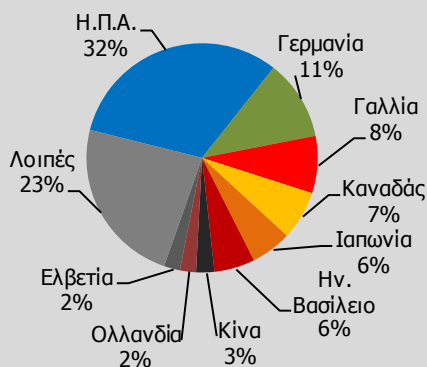
Πηγή: Faostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Στρεφόμενοι στον τομέα διανομής και προώθησης εκτός των βασικών χωρών ελαιοπαραγωγών, οι διαρθρωτικές αδυναμίες του ελληνικού κλάδου αποκαλύπτονται, καθώς αποτελεί μόνο το 3% της διεθνούς αγοράς τυποποιημένου ελαιολάδου (έναντι 13% στην παραγωγή και 8% στις εξαγωγές). Το χαμηλό μερίδιο της Ελλάδας στη συγκεκριμένη αγορά της στερεί σημαντική υπεραξία, καθώς οι εξαγωγές τυποποιημένου ελαιολάδου τιμολογούνται υψηλότερα από τις εξαγωγές σε χύμα μορφή (με μια διαφορά της τάξης του €1/κιλό, περίπου 50% υψηλότερα).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα επιτυχημένης στρατηγικής προώθησης είναι η Ιταλία, με τους εξής βασικούς άξονες:

- Οι μεγάλες ιταλικές εταιρείες, με ισχυρά brands ελαιολάδου, διαθέτουν θυγατρικές εταιρείες σε αρκετές χώρες προορισμού των ιταλικών εξαγωγών, οι οποίες προωθούν τις ιταλικές επωνυμίες και έχουν ευκολότερη πρόσβαση στα τοπικά δίκτυα διανομής.
- Η διείσδυση στα σούπερ μάρκετ του εξωτερικού, επιτυγχάνεται (εκτός από την ύπαρξη θυγατρικών) μέσω της διάθεσης μεγάλου όγκου επώνυμου ελαιολάδου, σε ελκυστικές τιμές και συσκευασίες. Τη συγκεκριμένη

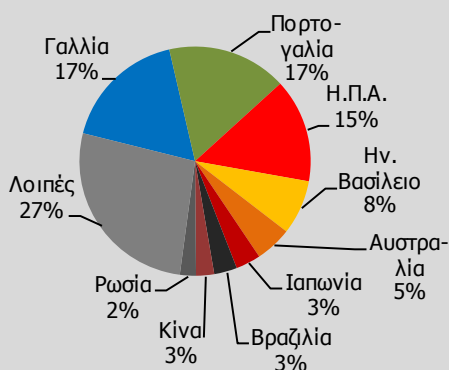
Προορισμός* ιταλικών εξαγωγών ελαιόλαδου 2010

* Εξαγωγές εκτός τριγώνου.

Πηγή: Eurostat

Προορισμός* ισπανικών εξαγωγών ελαιόλαδου 2010

* Εξαγωγές εκτός τριγώνου.

Πηγή: Eurostat

στρατηγική ενισχύει η εισαγωγή χύμα ελαιολάδου άλλων χωρών (συνήθως χαμηλότερου κόστους, προέλευσης κυρίως ισπανικής και δευτερευόντως ελληνικής) και η ανάμειξή τους με ιταλικό, γεγονός που αυξάνει τον όγκο προς εξαγωγή, διατηρώντας το κόστος σε χαμηλό επίπεδο.

- Οι μεγάλες εταιρείες μπορούν λόγω οικονομιών κλίμακας να οργανώνουν προωθητικές ενέργειες που τονίζουν την ανώτερη ποιότητα των ιταλικών επωνυμιών ελαιολάδου, καθώς και την ελκυστικότητα της ιταλικής αγοράς εν γένει.
- Σημειώνεται ότι σημαντικό εργαλείο προώθησης του ελαιολάδου στο εξωτερικό είναι η συσκευασία. Ειδικότερα, οι ιταλικές τυποποιητικές εταιρείες ενισχύουν την αίσθηση πολυτέλειας του εξαιρετικά παρθένου ιταλικού ελαιολάδου, διαθέτοντάς το σε γυάλινες φιάλες αντί των πλαστικών (ή μεταλλικών) συσκευασιών που συνηθίζονται σε Ελλάδα και Ισπανία.

Όσον αφορά τη διεθνή προώθηση του ισπανικού ελαιολάδου, επιτυγχάνεται κυρίως μέσω του χαμηλού κόστους παραγωγής, που καθιστά το προϊόν ανταγωνιστικό στις αγορές του εξωτερικού (€2,4/κιλό για εξαγωγές τυποποιημένου ισπανικού ελαιολάδου έναντι περίπου €3/κιλό για το ελληνικό και το ιταλικό). Αξίζει να σημειωθεί ότι το χαμηλό κόστος επιτρέπει στις ισπανικές εταιρείες να εξάγουν σε αγορές όπως η Βραζιλία, η Αυστραλία και η Ινδία, όπου το ιταλικό ελαιόλαδο ανώτερης ποιότητας θεωρείται ακριβό. Παράλληλα, η συνεχής εξάπλωση των ισπανικών ομίλων μέσω εξαγορών ιταλικών κυρίως εταιρειών, που διαθέτουν ισχυρές επωνυμίες ελαιολάδου, τους προσφέρει ευκολότερη πρόσβαση στα δίκτυα διανομής χωρών όπου το ελαιόλαδο έχει καθιερωθεί στις προτιμήσεις των καταναλωτών.

Από την άλλη πλευρά, οι ελληνικές εξαγωγικές τυποποιητικές εταιρείες δυσκολεύονται να ανταγωνιστούν τις ιταλικές και ισπανικές πολυεθνικές του κλάδου όσον αφορά τη θέση στα σούπερ μάρκετ του εξωτερικού, κυρίως λόγω του χαμηλού όγκου τυποποιημένου προϊόντος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι κατά μέσο όρο οι εταιρείες τυποποίησης ελαιολάδου πραγματοποιούν κύκλο εργασιών της τάξης των €7,5 εκατ. στην Ισπανία και €1,5 εκατ. στην Ιταλία, έναντι μόλις €0,5 εκατ. στην Ελλάδα (και κάποιες από τις εταιρείες που είναι περισσότερο εξαγωγικές είναι ακόμα πιο μικρές).

Συνοψίζοντας όλα τα στάδια παραγωγής ελαιολάδου διαπιστώνουμε ότι:

- Το ισπανικό ελαιόλαδο είναι το πλέον ανταγωνιστικό σε όρους κόστους, καθώς επωφελείται από τον εκσυγχρονισμό των μεθόδων παραγωγής και επεξεργασίας ελιάς.
- Η Ιταλία, αν και αντιμετωπίζει προβλήματα σε όρους κόστους παραγωγής (υψηλοί μισθοί και χαμηλή παραγωγικότητα εργασίας), λαμβάνει υπεραξία από την τυποποίηση εισαγόμενου ελαιολάδου καθώς και από την αναγνωρισιμότητα των ιταλικών επωνυμιών στην εγχώρια και στις διεθνείς αγορές (τα 3/4 της προσφερόμενης ποσότητας αφορούν τυποποιημένο ελαιόλαδο).
- Αντίθετα το ελληνικό ελαιόλαδο υστερεί σε ανταγωνιστικότητα και στους δύο παραπάνω τομείς έναντι των βασικών ανταγωνιστών. Κύριοι περιοριστικοί παράγοντες είναι (i) το υψηλό κόστος παραγωγής σε σχέση με την παραγωγικότητα, (ii) η διάρθρωση του κλάδου παραγωγής, (iii) η πληθώρα μικρών και χαμηλής αποδοτικότητας ελαιοτριβείων που συχνά είναι συνδεδεμένα με μικρούς συνεταιρισμούς (με τα προαναφερθέντα προβλήματα κίνητρων για τα μέλη τους) και (iv) το μικρό μέγεθος των εταιρειών τυποποίησης του προϊόντος που δεν επιτρέπει την αποτελεσματική προώθηση αναγνωρίσιμων brands.

* Οι δείκτες αφορούν τον μέσο κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση του υ βιο μηχανικού κλάδου ελαίων.

Πηγή: Eurostat

ΠΛΑΙΣΙΟ 3: ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

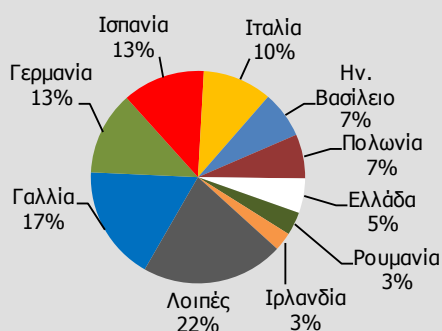
1. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) στα πλαίσια της ΕΕ

Ο αγροτικός τομέας των ευρωπαϊκών χωρών ενισχύεται σημαντικά στα πλαίσια της ΚΑΠ, η οποία καθορίζεται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και τίθεται σε εφαρμογή από τα κράτη μέλη. Την τελευταία δεκαετία η ΚΑΠ διαθέτει στα κράτη-μέλη πόρους της τάξης των €50 δισ. ετησίως (το 0,43% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ), απορροφώντας περίπου το 50% του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ (από 70% το 1980). Περισσότερο από το 1/2 των αγροτικών ενισχύσεων κατευθύνεται σε τέσσερις χώρες (Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία και Ιταλία), οι οποίες πραγματοποιούν και το 1/2 της ευρωπαϊκής αγροτικής παραγωγής.

Ειδικότερα, η στρατηγική της ΚΑΠ διακρίνεται σε δύο βασικούς πυλώνες:

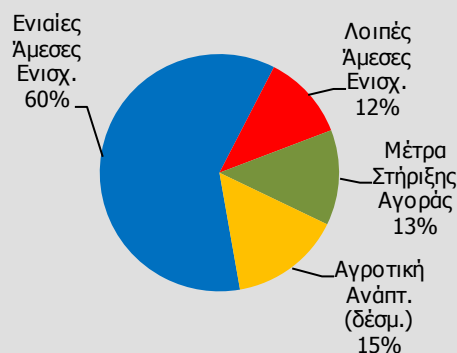
- **Πυλώνας I:** Αφορά την άμεση εισοδηματική ενίσχυση των παραγωγών και τη στήριξη της αγοράς με μέτρα όπως επιστροφές κατά την εξαγωγή και λοιπές επιδοτήσεις προς εταιρείες εμπορίας και μεταποίησης προϊόντων. Οι άνω ενισχύσεις χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ).
- **Πυλώνας II:** Αφορά την χρηματοδότηση της μακροχρόνιας αγροτικής ανάπτυξης, προωθώντας παράλληλα την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα και την προστασία του περιβάλλοντος. Οι συγκεκριμένες ενισχύσεις ενσωματώνονται στα αναπτυξιακά προγράμματα κάθε κράτους-μέλους (π.χ. για την Ελλάδα ΕΣΠΑ 2007-2013) και χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

**Συνολική Δαπάνη ΚΑΠ 2009:
Κατανομή στα κράτη-μέλη**

Πηγή: EU Commission / DG for Agriculture and Rural Development

**Συνολική Δαπάνη ΚΑΠ 2009:
Μορφές Ενισχύσεων**

Πηγή: EU Commission / DG for Agriculture and Rural Development

Το μεγαλύτερο τμήμα της δαπάνης της ΚΑΠ (72% το 2009) αντιστοιχεί στις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις προς τους γεωργούς-παραγωγούς. Βάσει της τελευταίας αναθεώρησης της ΚΑΠ (με τον Κανονισμό 1783/2003), το ύψος της ετήσιας επιδότησης που αντιστοιχεί σε κάθε παραγωγό καθορίζεται από το καθεστώς Ενιαίας Ενίσχυσης, βάσει του οποίου η ενίσχυση δεν συνδέεται πλέον με το ύψος της ετήσιας παραγωγής. Η **Ενιαία Αποδεδειγμένη Ενίσχυση** περιλαμβάνει το σύνολο των άμεσων ενισχύσεων που εισέπραξε κατά μέσο όρο ο παραγωγός κατά μία ορισμένη περίοδο αναφοράς (η οποία για τα περισσότερα προϊόντα είναι η τριετία 2000-2002). Βάσει αυτού του ποσού, υπολογίζονται **ατομικά δικαιώματα**

πληρωμής ανά εκτάριο καλλιέργειας. Σημειώνεται ότι υπάρχει δυνατότητα μεταβίβασης καθώς και έκδοσης νέων δικαιωμάτων ενίσχυσης που αφορούν κυρίως νέους αγρότες και εκτάσεις καλλιέργειας που προστέθηκαν μετά την περίοδο αναφοράς, με την προϋπόθεση το συνολικό ποσό των ενεργών δικαιωμάτων να μην ξεπερνά τα ετήσια ανώτατα όρια που έχουν οριστεί για κάθε κράτος-μέλος. Αυτό επιτυγχάνεται με αναπροσαρμογή της αξίας του κάθε δικαιώματος, μετά από απόφαση του αρμόδιου υπουργείου. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα κράτη-μέλη μπορούν να επιλέξουν τη μερική αποσύνδεση των ενισχύσεων από την παραγωγή και να διατηρήσουν ένα κομμάτι **ειδικών ενισχύσεων**, οι οποίες παραμένουν συνδεδεμένες με την ποσότητα και το είδος προς παραγωγή που θα επιλέξει ο δικαιούχος και αφορούν κυρίως τη βελτίωση προς ποιότητας, τον εκσυγχρονισμό των μεθόδων παραγωγής και την προώθηση βιολογικών προϊόντων και προϊόντων ΠΟΠ (Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης). Προκειμένου να εισπράξουν το σύνολο της ενίσχυσης, οι παραγωγοί οφείλουν να τηρούν ορισμένα πρότυπα (έννοια **πολλαπλής συμμόρφωσης**) όσον αφορά το περιβάλλον, την ασφάλεια των τροφίμων, την υγιεινή των φυτών και την καλή μεταχείριση των ζώων.

Εκτός από τις άμεσες ενισχύσεις, οι αγρότες επωφελούνται επιπλέον από ορισμένα **μέτρα στήριξης της αγοράς** όπως:

- i) Επιδοτήσεις εξαγωγών προς χώρες εκτός Ευρώπης, ώστε να επιτευχθούν ανταγωνιστικές τιμές,
- ii) δυνατότητα εισαγωγής προϊόντων από χώρες εκτός Ευρώπης, χωρίς δασμολογικές επιβαρύνσεις με στόχο τη μεταποίηση και επανεξαγωγή (ενεργητική τελειοποίηση),
- iii) δυνατότητα αγοράς και αποθήκευσης παραγόμενων ποσοτήτων από κάποιον οργανισμό παρέμβασης σε περιόδους χαμηλής ζήτησης, όταν η τιμή στην αγορά είναι χαμηλότερη από μία ορισμένη κατώτατη εγγυημένη τιμή παρέμβασης (ιδιωτική αποθεματοποίηση).

Όσον αφορά το δεύτερο πυλώνα, αναμένεται να διατεθούν περίπου €96 δις. στα κράτη μέλη στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Αγροτικής Ανάπτυξης για την περίοδο 2007-2013. Μέχρι το τέλος του 2009 οι εκροές από τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν της τάξης των €23 δις.

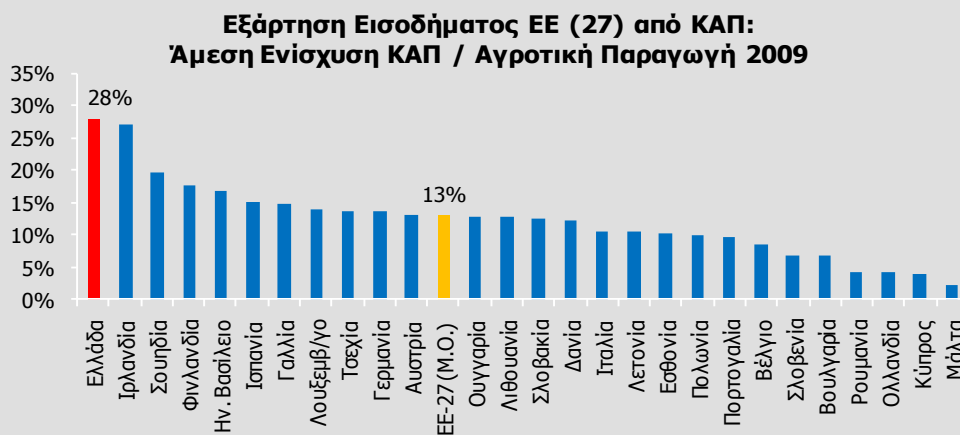
Με στόχο την περαιτέρω στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης, η ευρωπαϊκή πολιτική επιβάλλει τη διαδικασία της **διαφοροποίησης**. Βάσει αυτής της ρύθμισης, επιβάλλεται η σταδιακή μείωση των άμεσων ενισχύσεων (πρώτος πυλώνας) μέσω αυξανόμενων παρακρατήσεων ανά δικαίωμα πληρωμής (από 5% της ατομικής ενίσχυσης το 2007 έως 10% το 2012, όταν θα πάψει να ισχύει το τρέχον σύστημα, δείτε σελίδα 32), ενώ οι πόροι που παρακρατούνται παραμένουν στο ίδιο κράτος-μέλος και χρηματοδοτούν τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης (δεύτερος πυλώνας). Από το μέτρο εξαιρούνται οι παραγωγοί που λαμβάνουν ετήσια ενίσχυση χαμηλότερη των €5.000 (αφορά το 81% των δικαιούχων αγροτών σε επίπεδο ΕΕ-27, οι οποίοι απορροφούν το 14,8% των συνολικών άμεσων ενισχύσεων). Ήδη οι άμεσες ενισχύσεις απορρόφησαν το 74% της ΚΑΠ στο διάστημα 2007-2009 (από 81% κατά μέσο όρο την περίοδο 2000-2006), ενώ οι πόροι για αγροτική ανάπτυξη στο ίδιο διάστημα απορρόφησαν το 15% της ΚΑΠ (από 12% την περίοδο 2000-2006). Σημειώνεται ότι οι υπόλοιπες δαπάνες αφορούν μέτρα αγοράς (ανήκουν στον πρώτο πυλώνα) τα οποία επίσης απορρόφησαν μεγαλύτερο κομμάτι της ΚΑΠ την τελευταία περίοδο (11% της ΚΑΠ στο διάστημα 2007-2009 από 6,5% κατά μέσο όρο την περίοδο 2000-2006).

2. Εφαρμογή ΚΑΠ στην Ελλάδα

i. Σύνολο Γεωργίας

Η ελληνική αγορά απορρόφησε το 5,2% του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού της ΚΑΠ το 2009 (και 6% κατά μέσο όρο την τελευταία δεκαετία), με ετήσια επιδότηση €3,1 δις., εκ των οποίων σχεδόν 80% αντιστοιχεί σε άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις (έναντι μεριδίου 72% για το σύνολο της Ευρώπης).

Όσον αφορά τον πρώτο πυλώνα, η σημαντική εξάρτηση του αγροτικού τομέα από τις ευρωπαϊκές επιδοτήσεις αντανακλάται στο υψηλό ποσοστό των άμεσων ενισχύσεων ως προς το εισόδημα από παραγωγή αγροτικών προϊόντων (28% στην Ελλάδα – το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη των 27 - έναντι 13% στην Ευρώπη-27 κατά μέσο όρο). Οι άμεσες ενισχύσεις για την ελληνική γεωργία ήταν της τάξης των €2,5 δις. το 2009, ενώ προβλέπεται σταδιακή μείωση έως τα €2,34 δις. το 2012.

Πηγή: Eurostat, European Commission / DG-Agriculture

Όσον αφορά τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, το εγχώριο ΕΣΠΑ 2007-2013 απορροφά το 4% των αντίστοιχων ευρωπαϊκών κονδυλίων, με διαθέσιμη κοινοτική ενίσχυση €3,7 δις. για το σύνολο της περιόδου. Στο διάστημα 2007-2009 η ελληνική αγορά είχε απορροφήσει περίπου €850 εκατ. από τα άνω κονδύλια. Λαμβάνοντας υπόψη την αντίστοιχη δημόσια και ιδιωτική εθνική δαπάνη για την ολοκλήρωση των συγκεκριμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων, τα συνολικά κονδύλια του ΕΣΠΑ για τον αγροτικό τομέα ανέρχονται στα €5,9 δις. για το σύνολο της περιόδου 2007-2013. Οι βασικοί άξονες των άνω προγραμμάτων είναι ο εκσυγχρονισμός και η καινοτομία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η ενίσχυση και προστασία ορεινών και μειονεκτικών περιοχών και η προώθηση της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές περιοχές.

ii. Ελαιόλαδο

Ειδικά για τον τομέα παραγωγής ελαιολάδου, οι ετήσιες άμεσες ενισχύσεις στηρίζονται στην περίοδο αναφοράς 2000-2003, όταν η μέση ετήσια επιδότηση για τους Έλληνες παραγωγούς ήταν της τάξης των €550 εκατ. ή €1,5/κιλό παραγωγής (ποσό που αντιστοιχεί στο 23% του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού για τον συγκεκριμένο κλάδο και στο 22% των άμεσων ενισχύσεων της ελληνικής γεωργίας). Τα αντίστοιχα ποσά ετήσιας επιδότησης είναι €750 εκατ. (€1,2/κιλό παραγωγής) για την Ιταλία και €1 δις. (€0,8/κιλό παραγωγής) για την Ισπανία. Σημειώνεται ότι, λόγω της διεσπαρμένης παραγωγής, το 1/3 των επιδοτήσεων στην Ελλάδα αντιστοιχεί σε μικρούς παραγωγούς με εκτάσεις μικρότερες των 5 εκταρίων (περίπου το 90% του αριθμού ελαιοπαραγωγών). Αντίστοιχη είναι η κατάσταση στην Ιταλία, ενώ στην Ισπανία η συγκεκριμένη κατηγορία παραγωγών λαμβάνει μόλις το 6% της ετήσιας επιδότησης ελαιολάδου (καθώς σχεδόν το 50% της

ελαιοπαραγωγής πραγματοποιείται σε μεγάλες εκτάσεις άνω των 50 εκταρίων). Πλέον η εισοδηματική ενίσχυση έχει αποσυνδεθεί πλήρως από την παραγωγή για εκτάσεις μικρότερες των 3 στρεμμάτων (που αντιστοιχούν σε λιγότερο από 5% της παραγωγής), ενώ για τις υπόλοιπες εκτάσεις, ένα τμήμα της επιδότησης (μέχρι 40%) παραμένει συνδεδεμένο με την ετήσια παραγωγή. Οι ειδικές αυτές ενισχύσεις της τάξης των €10 εκατ. το 2010 (αντιστοιχεί σε €35/στρέμμα και περίπου στο 2% των άμεσων ενισχύσεων) που συμπληρώνουν το εισόδημα του κλάδου αφορούν την βιολογική ελαιοκαλλιέργεια, την καλλιέργεια προϊόντων ΠΟΠ και την καλλιέργεια βάσει αρχών ολοκληρωμένης διαχείρισης (εθνικό πρότυπο AGROCERT ΟΠΕΓΕΠ).

Επιπλέον, καθώς η ελαιοπαραγωγή παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις κυκλικού χαρακτήρα λόγω της ετήσιας εναλλαγής υψηλών και χαμηλών αποδόσεων, ενδείκνυται η προσφορά να εξομαλύνεται μέσω της διαχείρισης αποθεμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο, ο τομέας παραγωγής ελαιολάδου ενισχύεται με μέτρα στήριξης της αγοράς όπως η δυνατότητα ιδιωτικής αποθεματοποίησης (δείτε σελίδα 30), η οποία ενεργοποιείται όταν η τιμή χονδρικής πώλησης γίνει χαμηλότερη της τιμής παρέμβασης €1,71/κιλό παρθένου ελαιολάδου (και €1,779/κιλό εξαιρετικά παρθένου ελαιολάδου).

3. Η νέα ΚΑΠ μετά το 2013

Με την υιοθέτηση του προϋπολογισμού για τα έτη 2014-2020 και τη νέα αναθεώρηση της ΚΑΠ, οι ενισχύσεις προς την ελληνική παραγωγή αναμένεται να μειωθούν από τα επίπεδα της περιόδου 2007-2013. Συγκεκριμένα, οι περιοριστικές τάσεις αναμένεται να προκύψουν υπό την επίδραση των ακόλουθων παραγόντων:

- Βάσει του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου⁵ που υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι συνολικές πληρωμές του προϋπολογισμού της ΕΕ για τα έτη 2014-2020 θα ανέλθουν στα €972,2 δισ. από €925,6 δισ. για την περίοδο 2007-2013. Ειδικότερα, οι πόροι που απορροφώνται από τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό εκτιμάται ότι θα περιορισθούν σταδιακά στο 1,03% του ΑΕΠ της ΕΕ το 2020 από 1,12% του ΑΕΠ το 2013.
- Τα κονδύλια που αντιστοιχούν στην ΚΑΠ θα παραμείνουν σχεδόν σταθερά σε ονομαστικούς όρους μεταξύ των περιόδων 2007-2013 και 2014-2020 (στα €386,9 δισ). Αν και το σύνολο των πόρων δείχνει σταθερό, οι πόροι μειώνονται σταδιακά μετά το 2013 (€50,2 δισ. το 2020 από €57,4 δισ. το 2013), ενώ κατά την προηγούμενη περίοδο η τάση ήταν ανοδική (€57,4 δισ. το 2013 από €48,8 δισ. το 2007). Ειδικότερα, οι πόροι που απορροφώνται από την ΚΑΠ εκτιμάται ότι θα περιορισθούν σταδιακά στο 33% του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού το 2020 (από 40% του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού το 2013), ενώ η κατανομή μεταξύ των δύο πυλώνων παραμένει σταθερή (με το 75% των πόρων της ΚΑΠ να συνεχίζουν να κατευθύνονται σε άμεσες ενισχύσεις).
- Το μερίδιο της ελληνικής αγοράς στις ενισχύσεις της ΚΑΠ αναμένεται να μειωθεί, καθώς θα πραγματοποιηθεί ανακατανομή του προϋπολογισμού με στόχο την εξισορρόπηση των ενισχύσεων προς τα παλαιά και τα νέα κράτη-μέλη (μετά τη διεύρυνση του 2004), τα οποία με το τρέχον σύστημα λαμβάνουν σημαντικά χαμηλότερη επιδότηση ανά εκτάριο. Ειδικότερα, αναμένεται μείωση του κενού ανισοκατανομής κατά 33% έως το 2020, που εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε μείωση των ελληνικών

⁵ Οι προϋπολογισθέντες πόροι είναι εκφρασμένοι σε σταθερές τιμές του 2011.

επιδότησεων κατά 10% στη διάρκεια της περιόδου 2014-2020 (έναντι μείωσης 5% στην Ιταλία και αύξησης 5% στην Ισπανία). Μακροπρόθεσμα, δηλαδή μετά το 2020, η πλήρης σύνδεση της κατανομής των πόρων της ΚΑΠ με βάση την καλλιεργήσιμη γη (ώστε να επιτευχθεί η πλήρης εξίσωση του ύψους επιδότησης ανά εκτάριο καλλιεργήσιμης γης για όλες τις χώρες της ΕΕ) εκτιμάται ότι θα περιορίσει περαιτέρω το ποσοστό των πόρων που λαμβάνει η χώρας μας στο 3% των συνολικών πόρων της ΚΑΠ από το 5% σήμερα. Ο περιορισμός αυτών των πόρων εκτιμάται άνω του €1 δις ετησίως (στα €1,3 δις το 2020 από €2,5 δις το 2009), αποκλειστικά λόγω ανακατανομής των ενισχύσεων. Επιπλέον, οι ενισχύσεις θα δίνονται βάσει περιβαλλοντικών κριτηρίων και μόνο στους ενεργούς αγρότες (επαγγελματίες).

Πηγή: European Center for International Political Economy (Working Paper 08/2009)

Συνοπλογίζοντας τις επιδράσεις των τριών προαναφερθέντων παραγόντων και θεωρώντας ότι το μερίδιο της στήριξης ελαιολάδου ως προς τα υπόλοιπα αγροτικά προϊόντα θα παραμείνει σταθερό για την Ελλάδα, οι ετήσιες επιδοτήσεις θα μειωθούν κοντά στα €420 εκατ. το 2020 από €550 εκατ. σήμερα (με μεσοπρόθεσμες πιέσεις για περαιτέρω μείωση, καθώς η πλήρης σύνδεση με την καλλιεργήσιμη γη περιορίζει το επίπεδο των πόρων για το ελληνικό ελαιόλαδο στα €225 εκατ.). Αντίστοιχα, οι ετήσιες επιδοτήσεις εκτιμάται ότι θα περιοριστούν στην Ιταλία στα €600 το 2020 (από €750 σήμερα), με μεσοπρόθεσμες πιέσεις προς τα €480. Αντίθετα η Ισπανία λαμβάνει χαμηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο επιδότηση ανά εκτάριο γης και συνεπώς αναμένεται να κερδίσει από την αναδιανομή των κονδυλίων της ΚΑΠ. Έτσι, αν και βραχυπρόθεσμα οι επιδοτήσεις αναμένεται να μειωθούν στα €880 το 2020 (από €1.000 σήμερα) υπό την πίεση των χαμηλότερων συνολικών ευρωπαϊκών κονδυλίων, μακροπρόθεσμα θα επωφεληθεί από την πλήρη σύνδεση των επιδοτήσεων με τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις, λαμβάνοντας υψηλότερη ενίσχυση της τάξης των €1.050.

* Τα ποσά για τα έτη 2012-2020 είναι εκφρασμένα σε τιμές 2011.

Πηγή: EU Commission/ DG for Agriculture and Rural Development, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Επίδραση αναθεώρησης της ΚΑΠ στις επιδοτήσεις ελαιόλαδου						
	2009		2020*		Μακροχρόνια*	
	εκατ. €	€/κιλό	εκατ. €	€/κιλό**	εκατ. €	€/κιλό**
Ελλάδα	550	1,5	420	1,1	225	0,6
Ιταλία	750	1,2	600	0,9	480	0,8
Ισπανία	1.000	0,8	880	0,7	1.050	0,8
Σύνολο 3	2.300		1.900		1.755	
Σύνολο Ε.Ε.	2.720		2.500		2.500	

* Το 2020 αναμένεται μείωση της ΚΑΠ και μείωση του κενού ανισοκατανομής των ενισχύσεων μεταξύ των κρατών - μελών. **Μακροχρόνια**, με την εξίσωση των επιδοτήσεων/εκτάριο (λόγω πλήρους σύνδεσης των ενισχύσεων με την καλλιεργήσιμη γη κάθε κράτους-μέλους), υποθέτουμε ΚΑΠ ίση με του 2020. Οι επιδοτήσεις μετά το 2020 είναι εκφρασμένες σε τιμές 2011.

** Τεκμαρτή επιδότηση ανά κιλό, βάσει παραγωγής ελαιόλαδου του 2009.

3. ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΓΟΡΑ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

Περιγραφή υποδείγματος

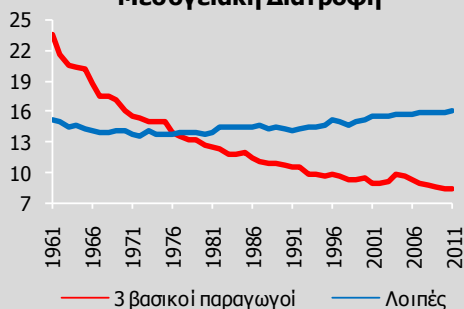
Στην ενότητα αυτή, θα αναλύσουμε τις προβλέψεις μας για τη ζήτηση, την προσφορά και τις διεθνείς τιμές για την επόμενη πενταετία. Σε πρώτο επίπεδο, θα αναλύσουμε τους προσδιοριστικούς παράγοντες των τριών αυτών μεγεθών της διεθνούς αγοράς και θα περιγράψουμε τα υποδείγματα εκτίμησης των μεταβλητών.

Στοχεύοντας στην πρόβλεψη της μελλοντικής *ζήτησης ελαιολάδου*, εκτιμήσαμε δύο υποδείγματα ζήτησης – ένα για τις 3 βασικές ελαιοπαραγωγούς χώρες και ένα για τις λοιπές χώρες – με προσδιοριστικούς παράγοντες το κατά κεφαλήν εισόδημα, τις σχετικές τιμές ελαιολάδου έναντι υποκατάστατων ελαίων και ένα δείκτη στροφής προς τη μεσογειακή διατροφή (βάσει του είδους των τροφίμων που καταναλώθηκαν διαχρονικά). Συγκεκριμένα, ο δείκτης μέτρησης της μεσογειακής διατροφής (ως ο λόγος της ποσότητας τροφίμων που ενδείκνυνται σε αυτή τη διατροφή, όπως τα φρούτα και τα λαχανικά, προς τη ποσότητα των τροφίμων που αντενδείκνυνται, όπως το κόκκινο κρέας) αυξάνεται στις λοιπές χώρες ενώ μειώνεται σημαντικά στις ελαιοπαραγωγούς χώρες. Τα κύρια αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας είναι τα εξής:

- ✓ Η υψηλή εισοδηματική ελαστικότητα των λοιπών χωρών (άνω της μονάδας) έναντι των ελαιοπαραγωγών χωρών (1,6 έναντι 0,7) υποδηλώνει ότι το ελαιόλαδο θεωρείται premium προϊόν στις λοιπές χώρες και βασικό (και σε φάση κορεσμού) στις ελαιοπαραγωγούς χώρες.
- ✓ Η σχετική τιμή επηρεάζει περισσότερο τη ζήτηση στις νέες αγορές (με συντελεστές ελαστικότητας 0,07 στις ελαιοπαραγωγούς χώρες και 0,1 στις λοιπές).
- ✓ Η στροφή προς τη μεσογειακή διατροφή αποδεικνύεται καθοριστικός παράγοντας για την εκτίναξη της ζήτησης ελαιολάδου στις λοιπές χώρες, καθώς η ελαστικότητα του δείκτη αυτού ως προς τη ζήτηση είναι υψηλότερη στις λοιπές χώρες (2,8 έναντι 0,2 στις ελαιοπαραγωγούς χώρες).

Η αύξηση της *παραγωγής ελαιολάδου* από τις 3 βασικές χώρες παραγωγής αντανakλά σε μεγάλο βαθμό βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (κυρίως στην Ισπανία). Συγκεκριμένα, η παραγωγή των τριών βασικών παραγωγών επηρεάζεται από την πορεία του κόστους παραγωγής και τη χρηματοδότηση μέσω ΚΑΠ.

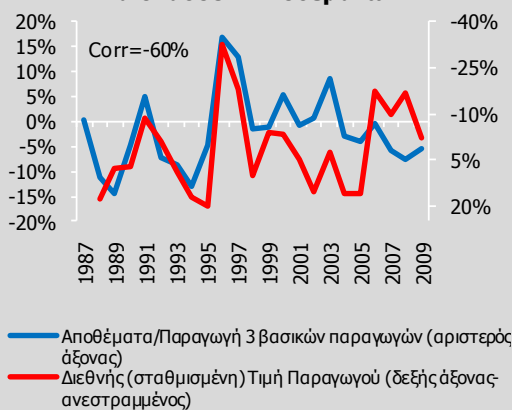
Μεσογειακή Διατροφή*

* Ο δείκτης αφορά κατανάλωση ειδών μεσογειακής διατροφής (δημητριακά, φρούτα-λαχανικά, γαλακτοκομικά, ελαιόλαδο) προς την κατανάλωση κόκκινου κρέατος

Πηγή: Faostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Σχέση Διεθνούς Τιμής Ελαιόλαδου - Αποθεμάτων

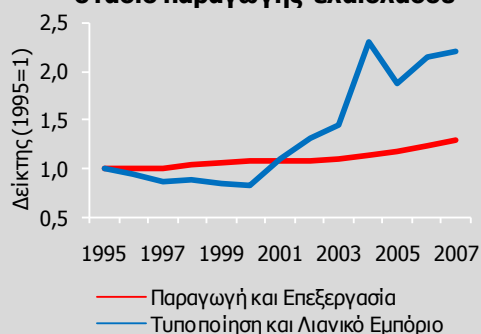
Πηγή: Faostat, Eurostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Σχέση Παραγωγής - Αποθεμάτων

Πηγή: Faostat, Eurostat, Υπολογισμοί ΕΤΕ

Δείκτης Συγκέντρωσης ανά στάδιο παραγωγής ελαιόλαδου

* Οι δείκτες αφορούν τον κύκλο εργασιών ανά επιχείρηση στις τρεις βασικές παραγωγούς (ΕΕ-27 για το λιανικό εμπόριο)

Πηγή: Eurostat, ΕΔΟΕΕ, EU-MED AGROPOL Project

Υποθέσεις Εκτιμήσεων (μέσοι ετήσιοι ρυθμοί ανάπτυξης)

	1990-2000	2000-2010	2011-2015
ΑΕΠ - 3 χώρες	2%	0,2%	1%
ΑΕΠ - λοιπές χώρες	2%	1%	2%
Σχετικές τιμές - 3 χώρες	1,1%	-1,3%	2%
Σχετικές τιμές - λοιπές χώρες	-1%	4%	2%
Μεσογειακή διατροφή - 3 χώρες	-1%	-1%	0%
Μεσογειακή διατροφή - λοιπές χώρες	1%	1%	1%
ΚΑΠ	19%	4%	-4%
Κόστος	-2%	2%	1%
Σχετική διαφρ. δύναμη	2%	-16%	3%

Πηγή: Eurostat, Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, μια μείωση του κόστους παραγωγής κατά 10% αυξάνει την παραγωγή κατά 5,5%, ενώ μια αύξηση των κονδυλίων της ΚΑΠ για το ελαιόλαδο (αποπληθωρισμένος μέσος όρος τριετίας) κατά 10% αυξάνει την παραγωγή κατά 3,5%.

Οι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις *διεθνείς τιμές ελαιολάδου* είναι το επίπεδο των αποθεμάτων και η σχετική διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών (ελαιοπαραγωγοί και ελαιοτριβεία) έναντι των τυποποιητών και των εμπόρων. Το επίπεδο των αποθεμάτων κινείται βάσει της παραγωγής των 3 βασικών παραγωγών, ενώ η σχετική διαπραγματευτική δύναμη μπορεί να προσεγγιστεί από τη σχετική συγκέντρωση του κλάδου των παραγωγών σε σχέση με των τυποποιητών και εμπόρων. Υπό αυτήν προοπτική, εκτιμήσαμε ένα υπόδειγμα προσδιορισμού της διεθνούς τιμής ελαιολάδου (όπως προσεγγίζεται από τη σταθμισμένη τιμή παραγωγού των τριών βασικών παραγωγών). Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, μια αύξηση (μείωση) της παραγωγής κατά 10% μειώνει (αυξάνει) τις διεθνείς τιμές κατά 4,5%. Επιπλέον, σημαντική αποδεικνύεται η σημασία της σχετικής διαπραγματευτικής δύναμης των παραγωγών. Συγκεκριμένα, εκτιμήσαμε ένα δείκτη σχετικής διαπραγματευτικής δύναμης μέσω του λόγου του μέσου μεγέθους παραγωγών προς το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων επόμενων σταδίων παραγωγής. Ο στατιστικά σημαντικός συντελεστής ελαστικότητας του δείκτη ως προς τις τιμές (0,4) δεικνύει ότι η εντεινόμενη συγκέντρωση των κλάδων τυποποίησης και εμπορίας τα τελευταία χρόνια έναντι του κατακερματισμένου κλάδου των παραγωγών ασκεί σημαντική πίεση στις τιμές παραγωγού.

Εκτιμήσεις για την επόμενη πενταετία:

Ανοδική ζήτηση στις νέες αγορές και περιορισμός προσφοράς στις βασικές ελαιοπαραγωγικές χώρες εκτιμάται ότι θα ασκήσουν ανοδική πίεση στις τιμές

Όσον αφορά τους προσδιοριστικούς παράγοντες των βασικών μεγεθών της διεθνούς αγοράς υποθέτουμε ότι:

- Βάσει του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου της ΕΕ, τα ευρωπαϊκά κονδύλια για τη στήριξη του ελαιολάδου θα συρρικνώνονται σταδιακά (€2,5 δισ. το 2020 από €2,9 δισ. το 2013).
- Κυρίως λόγω αύξησης του μισθολογικού κόστους στην Ελλάδα (μέσω του εξορθολογισμού των μισθών των μεταναστών), αναμένουμε το κόστος παραγωγής να συνεχίσει την ανοδική του τάση.

Διεθνής Αγορά Ελαιόλαδου: Βασικές Εξισώσεις Υποδείγματος

Ελαστικότητες t-statistics

Ζήτηση 3 χωρών ($R^2=0,93$)

ΑΕΠ	0,7	7,15
Σχετική τιμή	-0,07	2,38
Μεσ. διατροφή	0,2	2,53

Ζήτηση λοιπών χωρών ($R^2=0,96$)

ΑΕΠ	1,6	6,72
Σχετική τιμή	-0,1	2,26
Μεσ. διατροφή	2,8	2,31

Παραγωγή 3 χωρών ($R^2=0,90$)

Κόστος	-0,55	2,57
ΚΑΠ	0,35	2,51

Τιμές ($R^2=0,92$)

Παραγωγή	-0,45	4,48
Σχετική διαπραγμ. δύναμη	0,41	6,19

Πηγή: Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Εκτιμήσεις Βασικών Μεταβλητών Διεθνούς Αγοράς

	2010	2015
ΖΗΤΗΣΗ*	3,0	3,5
3 χώρες	1,7	1,7
λοιπές χώρες	1,3	1,8
ΠΡΟΣΦΟΡΑ*	3,2	3,3
3 χώρες	2,3	2,3
λοιπές χώρες	0,9	1,0
ΤΙΜΕΣ**	1,9	2,6

* σε εκατ. τόνους

** τιμή Παραγωγού: €/κιλό ελαιόλαδου

Πηγή: Eurostat, Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

- Το κατά κεφαλήν πραγματικό ΑΕΠ θα αναπτύσσεται την επόμενη πενταετία με μέσο ετήσιο ρυθμό 1,3% για τις 3 βασικές ελαιοπαραγωγές χώρες και 2,5% για τις λοιπές χώρες.
- Καθώς τα οφέλη της μεσογειακής διατροφής γίνονται συνεχώς περισσότερο γνωστά, η στροφή των λοιπών χωρών προς αυτή τη διατροφή θα συνεχιστεί.
- Υπό την πίεση των μεταβολών στην ΚΑΠ, οι κλάδοι των παραγωγών και των ελαιοτριβείων αναμένεται να παρουσιάσουν τάσεις συγκέντρωσης.

Με αυτά τα δεδομένα,

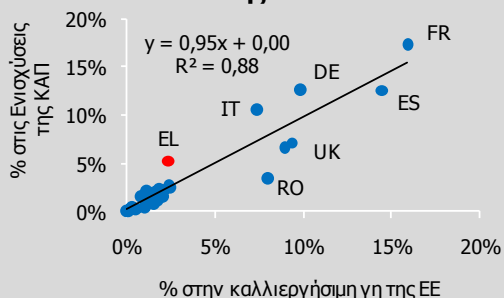
- Η ζήτηση εκτιμάται ανοδική, κυρίως στις μη παραδοσιακές αγορές. Ειδικότερα, η διεθνής ζήτηση εκτιμάται ότι θα αυξάνεται με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 3% την επόμενη πενταετία. Συγκεκριμένα, η ζήτηση στις 3 βασικές ελαιοπαραγωγές χώρες εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 0,6% κ.μ.ο ετησίως (έναντι 0,5% την προηγούμενη δεκαετία), ενώ η ζήτηση στις λοιπές χώρες εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 5% κ.μ.ο ετησίως (έναντι 3% την προηγούμενη δεκαετία).
- Η παραγωγή των 3 βασικών παραγωγών θα δεχθεί μικρή περιοριστική επίδραση από την αναθεώρηση της ΚΑΠ. Συγκεκριμένα, εκτιμάμε ότι η παραγωγή θα αυξηθεί κοντά στους 2,5 εκατ. τόνους το 2012 (από 2,3 εκατ. το 2010) και στη συνέχεια θα επιστρέψει στους 2,3 εκατ. τόνους το 2015. Με δεδομένο ότι η παραγωγή στις λοιπές χώρες θα συνεχίσει να αυξάνεται με το μέσο μακροχρόνιο ρυθμό της τελευταίας εικοσαετίας (2,5%), η συνολική παραγωγή θα αγγίξει τους 3,3 εκατ. τόνους το 2015 (από 3,2 εκατ. τόνους το 2010).
- Οι τιμές αναμένεται ότι θα ανακάμψουν σταδιακά. Βάσει των εκτιμήσεων μας, η διεθνής τιμή ελαιόλαδου θα προσεγγίσει τα €2,6/κιλό το 2015 (από €2,3/κιλό την περίοδο 1991-2010).

4. ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

Υπό πίεση η ελληνική παραγωγή ελαιόλαδου την επόμενη πενταετία

Το μερίδιο της ελληνικής παραγωγής στην παραγωγή των 3 μεγαλύτερων ελαιοπαραγωγών χωρών διαχρονικά περιορίζεται από 27% το 1995 σε 21% το 2000 και σε 16% το 2010, αντικατοπτρίζοντας την πορεία της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού ελαιόλαδου. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, οι βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες αυτού του μεριδίου είναι το σχετικό κόστος παραγωγής της Ελλάδας έναντι της Ισπανίας και της Ιταλίας

ΕΕ(27): Μεριδίο στην Καλλιεργήσιμη Γη και Ενισχύσεις της ΚΑΠ

Πηγή: EU Commission / DG for Agriculture and Rural Development

Εκτιμήσεις για την Ελληνική Παραγωγή Ελαιόλαδου

Υποθέσεις

	2010	2015
Σχετικό κόστος	1,4	1,5
Σχετική επιδότηση	24%	22%

Εκτιμήσεις

	2010	2015
Μεριδίο στις 3 χώρες	16%	14%
Παραγωγή (τόνοι)	360.000	340.000

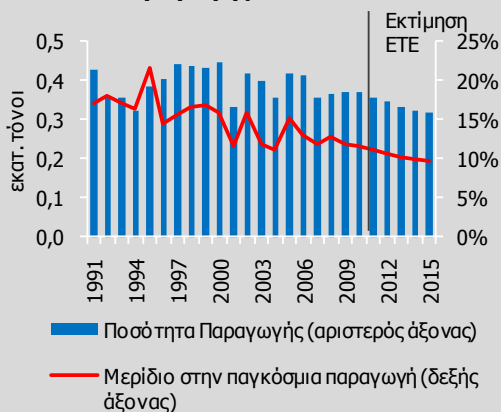
Εξίσωση ($R^2=0,87$)

Ελαστικότητα t-statistics

Σχετικό κόστος	-0,5	2,35
Σχετική επιδότηση	1,2	2,51

Πηγή: Eurostat, Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

Εκτίμηση Ελληνικής Παραγωγής Ελαιόλαδου

Πηγή: Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

και του λόγου των επιδοτήσεων της ΚΑΠ προς το ελληνικό ελαιόλαδο σε σχέση με τις επιδοτήσεις προς το ιταλικό και το ισπανικό. Συγκεκριμένα, ενδεχόμενη αύξηση του σχετικού κόστους κατά 10% περιορίζει το ελληνικό μερίδιο στην παραγωγή κατά 5%, ενώ ενδεχόμενη αύξηση της σχετικής στήριξης του ελληνικού ελαιολάδου κατά 10% αυξάνει το μερίδιο του στην παραγωγή κατά 12%. Καθώς το σχετικό κόστος αναμένεται να αυξηθεί (κατά 8% από το 2010 μέχρι το 2015) και οι σχετικές επιδοτήσεις να μειωθούν (κατά 10% από το 2010 μέχρι το 2015), το ελληνικό μερίδιο στην παραγωγή των 3 μεγαλύτερων ελαιοπαραγωγικών χωρών εκτιμάται στο 14% το 2015 (340.000 τόνους) από 16% το 2010 (360.000 τόνους).

Επιπλέον, εκτιμάται ότι μετά το 2015 η πίεση από τα μειωμένα κονδύλια της αναθεωρημένης ΚΑΠ θα είναι μεγαλύτερη, και αν δεν αντισταθμισθεί με βελτίωση του σχετικού κόστους, θα οδηγήσει στον περιορισμό του ελληνικού μεριδίου παραγωγής στο 12,5% το 2020 (λίγο περισσότεροι από 300.000 τόνοι), με την επιδότηση να μειώνεται στα €1,4/κιλό ελαιολάδου (από €1,5/κιλό το 2010). Πιο μακροπρόθεσμα (μετά το 2020), η πλήρης σύνδεση των επιδοτήσεων με τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις θα οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη συρρίκνωση του ελληνικού μεριδίου παραγωγής στο 8% (με την επιδότηση να μειώνεται περαιτέρω, στα €1,1/κιλό). Ωστόσο, σε αυτή την περίπτωση, αν έχουν πραγματοποιηθεί οι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταβολές ώστε το ελληνικό κόστος παραγωγής να έχει προσεγγίσει το μέσο επίπεδο των δύο άλλων ανταγωνιστριών χωρών, το μερίδιο θα φθάσει το 11%.

Οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές του κλάδου κρύβονται στην καλύτερη αξιοποίηση της ελληνικής παραγωγής

Σε ένα περιβάλλον έντονων ανακατατάξεων, ο ελληνικός κλάδος ελαιολάδου αντιμετωπίζει προκλήσεις σε δύο επίπεδα: (i) στην παραγωγή και (ii) στη διεθνή και εγχώρια αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου.

➤ Όσον αφορά την **ελαιοπαραγωγή**, τα περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης είναι περιορισμένα. Συγκεκριμένα, ο σταδιακός περιορισμός των κονδυλίων της ΚΑΠ για το ελληνικό ελαιόλαδο (στα €0,42 δισ. το 2020 από €0,55 δισ. το 2010) εκτιμάται ότι θα ασκήσει συσταλτική επίδραση κατά την επόμενη δεκαετία, καθώς οι επιδοτήσεις καλύπτουν περίπου το 1/3 των συνολικών εσόδων των ελαιοπαραγωγών.

Ωστόσο, μεσοπρόθεσμα, η περιορισμένη στήριξη στην ΚΑΠ μπορεί να οδηγήσει σε αναγκαίες διαρθρωτικές μεταβολές. Συγκεκριμένα, ο περιορισμός των επιδοτήσεων θα θέσει εκτός αγοράς τους παραγωγούς που λειτουργούν με εξαιρετικά χαμηλές αποδόσεις (ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1/3 της ελαιοπαραγωγής γίνεται σε εκτάσεις μικρότερες των 5 εκταρίων, που είναι σε μεγάλο βαθμό ζημιογόνες). Η παραγωγή πρέπει να επικεντρωθεί σε περιοχές με υψηλές αποδόσεις (κυρίως Κρήτη και Πελοπόννησος), σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερες εκτάσεις και να προωθηθεί όπου είναι εφικτό η συλλογή καρπών με χρήση μηχανημάτων.

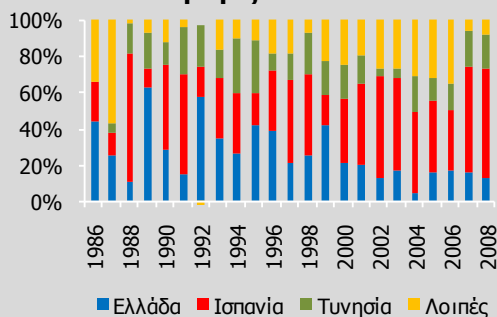
➤ Όσον αφορά την καλύτερη αξιοποίηση της διαθέσιμης παραγωγής (δηλαδή, την αύξηση του μεριδίου τυποποιημένου έναντι χύμα ελαιολάδου εγχωρίως και διεθνώς), οι δυνατότητες βελτίωσης είναι πολύ μεγαλύτερες.

Καταλύτης για να εκμεταλλευτεί πραγματικά ο κλάδος ελληνικού ελαιολάδου τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα είναι ο περιορισμός του τμήματος της εγχώριας αγοράς που καλύπτεται από χύμα ελαιόλαδο (της τάξης των ¾ της εγχώριας κατανάλωσης). Προκειμένου να πραγματοποιηθεί ουσιαστική στροφή στο τυποποιημένο ελαιόλαδο απαιτείται οργάνωση και αυστηρός έλεγχος ποιότητας σε όλα τα στάδια παραγωγής καθώς και προώθηση πολιτικών περιορισμού της φοροδιαφυγής. Η συγκέντρωση στον κλάδο των ελαιοτριβείων όσο και στον τομέα των συνεταιρισμών (σε συνδυασμό με την καθετοποίηση της παραγωγής) θα μπορούσε να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση.

Τα οφέλη από μια τέτοια αναδιάρθρωση θα ήταν σημαντικά. Η στροφή στο τυποποιημένο ελαιόλαδο θα προωθούσε τον έλεγχο ποιότητας, ενώ παράλληλα θα περιοριζε τη φοροδιαφυγή. Επιπλέον, αν το μεγαλύτερο ποσοστό του ελαιολάδου κατευθυνόταν στις βιομηχανίες τυποποίησης, η αύξηση του επιπέδου των πωλήσεών τους θα ήταν τέτοια ώστε το μέσο μέγεθος των ελληνικών εταιρειών θα προσέγγιζε τα επίπεδα των αντίστοιχων ιταλικών (€1,5 εκατ. πωλήσεις από €0,5 εκατ. σήμερα). Συνεπώς, θα δημιουργούνταν οι απαραίτητες οικονομίες κλίμακας αλλά και η κρίσιμη μάζα για τη σωστή διαφήμιση αλλά και προώθηση του ελαιολάδου στο εξωτερικό.

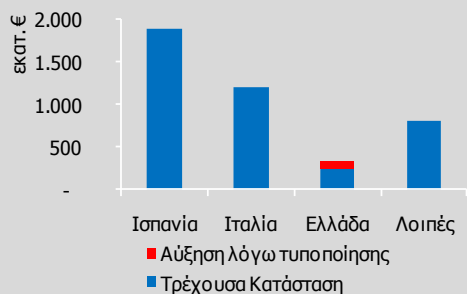
Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι και η τρέχουσα συγκυρία μας ωθεί προς την κατεύθυνση του περιορισμού των

Μερίδια στις Ιταλικές Εισαγωγές Ελαιόλαδου

Πηγή: Faostat

Αξία Εξαγωγών Ελαιόλαδου

Πηγή: Faostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

εξαγωγών σε χύμα μορφή, καθώς ισπανικές πολυεθνικές έχουν εξαγοράσει ιταλικές εταιρείες που βρίσκονται στην κορυφή από πλευράς πωλήσεων. Σημειώνεται ότι το μερίδιο του ελληνικού ελαιολάδου στις ιταλικές εισαγωγές έχει μειωθεί την τελευταία δεκαετία χαμηλότερα του 20%, από περίπου 35% στο διάστημα 1985-2000), σε αντίθεση με εκείνο της Ισπανίας (50% από 33% στις αντίστοιχες περιόδους). Οι λοιπές εισαγωγές της Ιταλίας την τελευταία δεκαετία προέρχονται κυρίως από την Τυνησία (15%) και άλλες χώρες όπως η Τουρκία (5%) και η Συρία (3%).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, στην περίπτωση που η Ελλάδα κατάφερνε να καταλάβει στη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου μερίδιο παρόμοιο με εκείνο που κατέχει στην παραγωγή (άνω του 10% σε σχέση με 3%), θα μπορούσε να αυξήσει τα έσοδα από εξαγωγές κατά 32%. Η προοπτική αυτή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί αν το σύνολο των τρεχουσών εξαγωγών (της τάξης των 110.000 τόνων) προωθούνταν σε τυποποιημένη μορφή, αποφέροντας έτσι μια πρόσθετη υπεραξία στη χώρα της τάξης των €80 εκατ. ετησίως.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Το παρόν δελτίο προορίζεται αποκλειστικά για την ενημέρωση επαγγελματιών επενδυτών οι οποίοι καλούνται να προβούν στην υλοποίηση των επενδυτικών τους αποφάσεων χωρίς να στηρίζονται στα περιεχόμενά του. Σε καμία περίπτωση το παρόν δελτίο δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ή να θεωρηθεί ως πρόταση για πώληση είτε ως παρότρυνση για οποιαδήποτε πρόταση αγοράς. Τα στοιχεία που αναφέρονται στο παρόν δελτίο προέρχονται από πηγές που θεωρούνται αξιόπιστες. Μη όντας σε θέση να αποκλείσει το ενδεχόμενο λάθους από μέρος των εν λόγω πηγών η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δεν εγγυάται για ακρίβεια, την επικαιρότητα ή τη χρησιμότητα οποιασδήποτε πληροφορίας. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και οι θυγατρικές της εταιρίες δε φέρουν καμία ευθύνη για οποιαδήποτε άμεση ή παρεπόμενη ζημία απορρέει από οποιαδήποτε χρήση της παρούσας αναφοράς.